

Затверджено

Наказ Вищого навчального закладу
Укоопспілки «Полтавський
університет економіки і торгівлі»
08 липня 2015 року №152-Н

Форма № П-4.04

ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД УКООПСІЛКИ
«ПОЛТАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ»
Навчально-науковий інститут бізнесу та сучасних технологій
Форма навчання заочна
Кафедра фінансів та банківської справи

Допускається до захисту

Завідувач кафедри _____ О. В. Яріш

«___» _____ 2021 року

ДИПЛОМНА РОБОТА

на тему:

СТРАТЕГІЯ УПРАВЛІННЯ ПОЗИКОВИМ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА

(за матеріалами ПАТ «Миргородський завод мінеральних вод»)

зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Виконавець роботи Лиза Тетяна Віталіївна
(підпис, дата)

Науковий керівник д.е.н, професор Педченко Наталія Сергіївна
(підпис, дата)

Рецензент Фешина Світлана Павлівна
(підпис, дата)

Полтава 2021

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО РОЗРОБКИ СТРАТЕГІЇ УПРАВЛІННЯ ПОЗИКОВИМ КАПІТАЛОМ.....	6
1.1. Позиковий капітал суб'єкта підприємництва як об'єкт розробки стратегії управління.....	6
1.2. Теоретичні аспекти розробки стратегії управління позиковим капіталом підприємства.....	16
1.3. Теоретико-методичні підходи до оцінки ефективності управління позиковим капіталом суб'єкта підприємництва.....	26
Висновки за розділом 1.....	35
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ПОЗИКОВИМ КАПІТАЛОМ СУБ'ЄКТА ПІДПРИЄМНИЦТВА.....	37
2.1. Фінансово-економічна характеристика діяльності ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод».....	37
2.2. Аналіз складу, структури та динаміки позикового капіталу ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод».....	50
2.3. Оцінка ефективності використання позикового капіталу ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод».....	60
Висновки за розділом 2.....	67
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ПОЗИКОВИМ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА.....	69
3.1. Формування стратегії підвищення ефективності управління позиковим капіталом ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод».....	69
3.2. Детермінований факторний аналіз як елемент стратегії підвищення ефективності управління позиковим капіталом підприємства.....	79
3.3. Прогнозування ефективності використання позикового капіталу ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» на 2021 рік.....	88
Висновки за розділом 3.....	99
ВИСНОВКИ.....	102
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ.....	108
ДОДАТКИ.....	10

ВСТУП

Динамічний розвиток підприємницької діяльності в Україні супроводжується значними економічними суперечностями, зумовленими особливістю ринкової трансформації в умовах глобалізаційних процесів. Однією із найважливіших проблем, з якою стикаються вітчизняні суб'єкти підприємництва, є недостатня ефективність організації управління позиковим капіталом. З огляду на це, позиковий капітал є одним з найважливіший чинників економічного зростання, актуальності набуває розробка стратегії управління позиковим капіталом, що за умови систематичності та ефективності підвищить загальний фінансовий стан та його конкурентні позиції підприємства на ринку.

В економічній науці позиковий капітал у різних його формах вивчається вже довгий час. Цій проблематиці присвячені роботи Брігхема Ю., Росса С., Мертона Р.К., Ван Хорна та ін. Серед вітчизняних економістів, які зробили істотний внесок у розробку питань позикового капіталу в системі фінансування підприємства, необхідно відзначити Бланка І. А., Теплова Т. В., Балабанова І. Т., Бочарова В. В. та ін. Засади системи фінансового моніторингу широко висвітлюються в наукових працях В. Г. Артеменка, І. О. Бланка, В. К. Галіцина, М. Н. Крейніної, Л. А. Лахтіонової, О. В. Мозенкова, Н.С.Педченко, Г. В. Савицької, В. Т. Савчука, А. Д. Шеремета, О.В.Яріш та інших.

Метою роботи є дослідження теоретичних та методичних основ розробки стратегії управління позиковим капіталом та обґрунтування практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності управління позиковим капіталом підприємства.

Для досягнення поставленої мети в роботі визначені та послідовно виконані наступні завдання:

- розглянуто позиковий капітал суб'єкта підприємництва як об'єкт розробки стратегії управління;
- розкрито теоретичні аспекти розробки стратегії управління позиковим

капіталом підприємства;

- досліджено теоретико-методичні підходи до оцінки ефективності управління позиковим капіталом суб'єкта підприємництва;

- надано характеристику фінансово-господарської діяльності досліджуваного публічного акціонерного товариства;

- здійснено аналіз складу, структури та динаміки позикового капіталу підприємства;

- проведено аналіз та оцінку ефективності використання позикового капіталу підприємства;

- сформовано стратегію підвищення ефективності управління позиковим капіталом підприємства;

- проведено детермінований факторний аналіз як елемент стратегії підвищення ефективності управління позиковим капіталом підприємства;

- здійснено прогнозування ефективності використання позикового капіталу підприємства.

Об'єктом дослідження є позиковий капітал приватного акціонерного товариства «Миргородський завод мінеральних вод».

Предметом дослідження є сучасні методи та принципи розробки стратегії управління позиковим капіталом підприємства.

Практичне значення одержаних результатів полягає у розробці стратегії ефективності управління позиковим капіталом суб'єкта підприємництва та доведенні можливості використання прийомів детермінованого моделювання для підвищення ефективності управління позиковим капіталом суб'єкта підприємництва.

Рекомендації щодо проведення оцінки ефективності управління позикового капіталу підприємства для забезпечення швидкого реагування на зміни в зовнішньому та внутрішньому середовищі використані підприємством при розробці фінансової стратегії.

Для вирішення поставлених завдань в роботі були використані загальні методи наукового пізнання. Зокрема: економічного аналізу, синтезу,

порівняння, аналогії – для оцінки отриманих фактичних значень показників у динаміці та в порівнянні з нормативними; логічний аналіз для вивчення існуючих у теорії та на практиці методів оцінки позикового капіталу; наукової абстракції – при виділенні найбільш важливих показників оцінки ефективності використання позикового капіталу підприємств серед наявної в літературних та нормативних джерелах значної їх кількості; факторний аналіз – для виявлення впливу факторів на зміну ефективності використання позикового капіталу підприємства; методи прогнозування – для побудови прогнозової фінансової звітності підприємства.

Інформаційною базою дослідження слугували законодавчі та нормативні акти, що діють в Україні, наукові праці вітчизняних та зарубіжних економістів, матеріали періодичної преси, а також дані бухгалтерського обліку та фінансової звітності аналізованого підприємства ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» за 2018-2020 роки.

Основні результати роботи опубліковані в тезах доповіді на тему «Оптимізація структури капіталу підприємства як умова забезпечення його фінансової конкурентоспроможності» та заслухані на Міжнародній науковій студентській конференції за підсумками науково-дослідних робіт студентів за 2020 рік – Актуальні питання розвитку економіки, харчових технологій та товарознавства (м. Полтава, 2021 р.).

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО РОЗРОБКИ СТРАТЕГІЇ УПРАВЛІННЯ ПОЗИКОВИМ КАПІТАЛОМ

1.1 Позиковий капітал суб'єкта підприємництва як об'єкт розробки стратегії управління позиковим капіталом

Наявність ринкових відносин в Україні, приватизація переважної кількості суб'єктів господарювання обумовили самостійність підприємств в процесі прийняття управлінських рішень з усіх напрямків фінансово-господарської діяльності, у тому числі у виборі джерел нарощення капіталу та збільшення вартості підприємства.

Підвищення капіталізації, що є метою процесу виробництва і реалізації продукції, може відбуватись за рахунок власних і позикових джерел фінансування. Для підвищення зростання капіталізації підприємств стає недоцільним використання лише власних джерел, що обмежує темпи розвитку підприємства. залучення позикових джерел дозволяє розширити фінансові можливості підприємства з метою збільшення вкладень в капітал, інвестиційні проекти, отримання більшого прибутку, а в кінцевому рахунку – підвищення ринкової вартості. При цьому слід мати на увазі, що підприємство в ринкових умовах має зберігати ліквідність, платоспроможність і працювати рентабельно.

Дослідження сутності капіталу та його структури як економічної категорії постійно перебуває в центрі уваги як вітчизняних, так і зарубіжних вчених різних економічних шкіл та напрямів. Цьому питанню присвячені фундаментальні праці, починаючи від класиків політичної економії до представників сучасних економічних наукових шкіл.

Термін «капітал» походить від латинського «capitalis», що означає «основний, головний». Перше наукове визначення поняття капіталу дав Аристотель. Його сутність він визначав як багатство, основне джерело

багатства, абсолютна форма багатства. Пізніше у німецькій та французькій мовах цим терміном стали позначати основне майно або основну грошову суму.

Наступні наукові підходи до трактування поняття «капітал» з'являються з зародженням перших економічних шкіл. Так, наприклад, представники школи меркантилістів (Т. Ман, А. Монкретьєн, Г. Скаруффі) розглядали капітал як визначену, конкретну суму грошових коштів, використання якої забезпечує отримання додаткового доходу.

Подальший розвиток економічної думки приніс нові підходи до трактування категорії «капітал». Представники школи фізіократів - А. Тюрго, В. Гурне, М. Рікеті, П. С. Дюпон де Немур розглядали капітал в уречевленій формі. Наприклад, Тюрго визначав капітал як рухоме майно, що є результатом збережливості й заощаджень.

Нові підходи до трактування сутності капіталу були розроблені класиками політичної економіки: А. Смітом, Д. Рікардо, Дж. Міллем та іншими. А. Сміт розглядав капітал як певний запас. Він прийшов до висновку, що капітал є результатом минулої праці, і як наслідок деякий час може бути незадіяним у процесі виробництва. А. Сміт виділяв дві форми функціонування капіталу: основну й оборотну.

Д. Рікардо вважав капіталом частину багатства, яка використовується у виробництві й складається з механізмів, інструментів, машин тощо. При поділі капіталу на основний і оборотний Д. Рікардо запропонував враховувати термін зношення капіталу і частоти залучення нових ресурсів на його відтворення.

Д. Кейнс, розпочинаючи новий етап економічної думки, розглядає капітал як засіб тривалого користування, що накопичує свою цінність.

У 19 столітті починає свій розвиток новий етап економічної думки. Його основоположниками стають К. Маркс і Ф. Енгельс. За підходом Маркса, капітал не є сумою матеріальних та виробничих засобів. Він трактує капітал, як засоби виробництва, що перетворилися на капітал.

К. Маркса розглядав капітал як самостійно зростаючу вартість, що функціонує у виробничому процесі. Згідно з даним підходом, капітал

проходить три стадії: виробничу, грошову і товарну, перетворюючись з однієї в іншу, він створює нову вартість. К. Маркс вважав, що кожен новий капітал при появі на грошовому або ж товарному ринках спочатку з'являється у формі грошей, які вже потім перетворюються в капітал [40].

Трактування сутності поняття капіталу відображено і в працях Роберта К. Мертона та Зві Боді. Вони виділяють два види капіталу: фізичний і фінансовий. Фізичний капітал – це споруди, устаткування або ж машини, що безпосередньо використовуються у виробничому процесі. Фінансовий капітал – це акції, облігації, кредити, використання яких дає фірмам можливість профінансувати придбання фізичного капіталу [59].

На сьогоднішній день найбільш відомими роботами в цій сфері є праці І. О. Бланка, В. В. Ковальова, Ю. М. Воробйова, І. Т. Балабанова, Н. І. Шевчука та інших, підходи яких до розуміння сутності поняття «капітал» наведено в таблиці 1.1.

Розглядаючи економічну сутність капіталу підприємства, необхідно, у першу чергу, виділити такі його характеристики:

1. Капітал підприємства є основним фактором виробництва. В економічній теорії виділяють три основні фактори виробництва, які забезпечують господарську діяльність виробничих підприємств: капітал; землю та інші природні ресурси; трудові ресурси. У системі цих факторів виробництва капіталу належить пріоритетна роль, оскільки він об'єднує всі фактори в єдиний виробничий комплекс.

2. Капітал характеризує фінансові ресурси підприємства, які приносять дохід. У цій своїй якості капітал може виступати від виробничого фактора — у формі позикового капіталу, що забезпечує формування доходів підприємства не у виробничій (операційній), а в фінансовій (інвестиційній) сфері його діяльності.

3. Капітал є головним джерелом формування добробуту його власників. Він забезпечує необхідний рівень цього добробуту як у поточному, так і в перспективному періодах. Споживаючи в поточному періоді частина капіталу

виходить із його складу, будучи направленою на задоволення поточних потреб його власників (тобто перестаючи виконувати функції капіталу). Накопичена частина покликана забезпечити задоволення потреб його власників у перспективному періоді, тобто формує рівень їх майбутнього добробуту.

Таблиця 1.1 – Підходи до сутності поняття «капітал підприємства»

Автор	Визначення сутності
І. О. Бланк	Капітал підприємства характеризує загальну вартість коштів у грошовій, матеріальній та нематеріальній формах, інвестованих у формування його активів [3].
Г. О. Швиданенко	Капітал – це частина фінансових ресурсів, задіяних фірмою в оборот, і доходи, що вони приносять від цього обороту [68].
В. З. Потій	Капітал – сума вартісної оцінки майна і коштів підприємця, які він може використати на господарські потреби [39].
Н. І. Шевчук	Капітал – це фінансові кошти підприємства, відбиті в пасиві його бухгалтерського балансу [59].
А. В. Ганієв	Капітал – це певне вираження фінансових відносин, що виникають між акціонерним товариством (корпорацією) та іншими суб'єктами господарювання з приводу його формування та використання [16].
Г. В. Савицька	Капітал – це засоби, які є в розпорядженні суб'єкта господарювання для здійснення діяльності з метою одержання прибутку [52].
І. Т. Балабанов	Капітал – частина фінансових ресурсів, грошові кошти, вкладені в підприємницьку діяльність з метою отримання прибутку [2].
Ю. О. Зборовська	Капітал – запас економічних благ у формі грошових коштів, ресурсів та засобів, що накопичений шляхом заощаджень і залучається його власником до економічного процесу як інвестиційний ресурс і фактор виробництва з метою отримання прибутку, які функціонують в економічній системі на підставі ринкових принципів і пов'язані з фактором часу, ризику і ліквідності [25].
І. В. Зятковський	Капітал – вкладення в активи, що перебувають в розпорядженні підприємства і достатні для виконання господарської та фінансової діяльності та отримання прибутків [52].

4. Капітал підприємства є головним вимірювачем його ринкової вартості. У цій якості виступає, перш за все, власний капітал підприємства, що визначає обсяг його чистих активів. Разом із тим, обсяг використаного підприємством капіталу характеризує і потенціал залучення ним позичених фінансових засобів, що забезпечують отримання додаткового прибутку. У сукупності з іншими, менш значними факторами, це формує базу оцінки ринкової вартості підприємства.

5. Динаміка капіталу підприємства є найважливішим барометром ефективності його господарської діяльності. Можливість власного капіталу самозростати високими темпами характеризує високий рівень формування та ефективності розподілу прибутку підприємства, його здатність підтримувати фінансову рівновагу за рахунок внутрішніх джерел. У цей же час зниження обсягу власного капіталу є, як правило, наслідком неефективної, збиткової діяльності підприємства.

Виходячи з усього вище наведених визначень і характеристик капіталу як економічної категорії, можна зазначити, що капітал – це всі фінансово-економічні ресурси суб'єкта господарювання, втілені в його майно, яке використовується для розширеного відтворення з метою отримання прибутку. У процесі здійснення фінансово-господарської діяльності підприємства капітал використовують як інвестиційний та виробничий ресурс і при цьому він виступає носієм аналітичної інформації з метою управління підприємством на основі кругообігу капіталу.

Капітал підприємства характеризується не тільки своєю багатоаспектною сутністю, але й багатоманітністю образів, в яких він виступає. Під загальним поняттям «капітал підприємства» розуміють різноманітні його види, які характеризуються в наш час декількома десятками термінів. Усе це потребує необхідної систематизації термінів, що використовуються. Така систематизація, здійснена за найбільш важливими класифікаційними ознаками, представлена в таблиці 1.2.

Таблиця 1.2 – Класифікація видів капіталу

Класифікаційні ознаки	Види капіталу
За джерелами формування	– власний капітал (належить підприємству на правах власності) – залучений капітал (не належить підприємству, але знаходиться у його розпорядженні тимчасово на безоплатній основі) – позиковий капітал (не належить підприємству, підлягає поверненню із сплатою відсотків)
За формою надходження у процесі кругообігу	– грошовий капітал (у грошовій формі) – виробничий капітал (інвестований у виробничі активи) – товарний капітал (у товарній формі)
За характером використання у господарчому процесі	– працюючий капітал (приймає участь у формуванні доходів) – непрацюючий («мертвий») капітал (не приймає участь у формуванні доходів)
За джерелами походження коштів	– національний (вітчизняний) капітал – іноземний капітал
За метою використання	– інвестиційний капітал (використовується з метою збільшення підприємницьких можливостей) – інноваційний капітал (використовується з метою реалізації інноваційного проекту)
По формах інвестування	– фінансовий капітал (у грошовій формі) – матеріальний капітал (інвестований у матеріальні активи) – нематеріальний капітал (інвестований у нематеріальні активи)
За випуском та сплатою	– номінальний (оголошений) капітал (встановлена засновниками в установчих документах сумарна вартість акцій компанії, що випускаються) – випущений капітал (частина номінального капіталу, на суму якої випущено акції для розподілу між акціонерами) – оплачений капітал (частина випущеного капіталу, що оплачена акціонерами за придбані акції) – неоплачений капітал (частина випущеного капіталу, що не сплачена акціонерами за придбані акції)
За способом перенесення вартості	– основний капітал (переносить свою вартість на виготовлену продукцію поступово) – оборотний капітал (цілком переносить свою вартість на виготовлену продукцію)

Класифікаційні ознаки	Види капіталу
За формою власності	– приватний (індивідуальний) капітал(належить приватній особі) – державний капітал (належить державі) – корпоративний (акціонерний) капітал(утворюється на основі акціонерної форми власності) – спільний капітал (утворюється на основі спільної форми власності) – пайовий капітал (належить партнерським підприємствам)
За відповідністю правовим нормам функціонування	– легальний капітал (контролюється суспільством і органами державного управління) – нелегальний («тіньовий») капітал (не контролюється суспільством і органами державного управління)
За характером використання власниками	– споживаний («що проїдається») капітал (з часом втрачає функції капіталу) – накопичуваний (реінвестований) капітал (з часом забезпечує приріст)

Оскільки об'єктом нашого дослідження є позиковий капітал, тому зупинимося на класифікаційній ознаці, яка визначає капітал за приналежністю до підприємства, в якій виділяються наступні види: власний та позиковий капітал, який виступає істотним джерелом фінансування діяльності підприємства, оскільки не кожен виробник може володіти капіталом – у вигляді грошей або інших активів – в такій кількості, яка б дала йому можливість вести свою господарську діяльність та отримувати прибуток. В такому випадку, з точки зору інтересів господарювання, поповнити свій капітал можна за допомогою капіталу, взятого у позику.

Вивчення суперечливого поняття, як «позиковий капітал», спричиняє значну кількість різних поглядів, що підкреслює складність і багатогранність його суті як прояву суспільно-економічних відносин. Погляди науковців на визначення поняття «позиковий капітал» наведено в таблиці 1.3.

Наведені дані дозволяють визначити, що серед науковців немає єдиного підходу до визначення поняття «позиковий капітал», до того ж він за трактуванням прирівнюється до «позичкового капіталу» та окремо не відокремлюється.

Таблиця 1.3 – Трактуювання поняття позиковий капітал в літературних джерелах

№ з/п	Джерело	Визначення
1	Амуржуєв О. В. та ін. [54, с. 187]	Засоби позикові – грошові засоби, що належать підприємству, але що тимчасово знаходяться в його розпорядженні і використовувані нарівні з його власними.
2	Багрій П. І., Дорогунцов С. І. [62, с. 422]	Позичковий капітал – грошовий капітал, який його власник надає на певний час іншим капіталістам за певну плату у вигляді процента.
3	Белик Ю.А. та ін. [24]	Позиковий капітал – грошовий капітал (позики), отриманий для тимчасового користування підприємством або іншою первинною ланкою народного господарства в Державному банку або спеціалізованому банку.
4	Благодатин А.А., Лазовский Л.Ш., Райзберг Б.А. [62, с. 241]	Позиковий капітал – грошовий капітал, який надається у вигляді позики на умовах поверненості з виплатою позикового відсотку.
5	Бланк І.О. [5, с. 84]	Позиковий капітал – залучені для фінансування розвитку підприємства на основі повернення грошові кошти та інше майно.
6	Єкономічний словарь [67]	Капітал позиковий – додаткові грошові кошти, отримані за рахунок банківського кредиту, емісії цінних паперів, переоцінки матеріальних довгострокових активів.
7	Заєць О.В., Жтний П.Є., Кудрявцев В.І. [24, с. 119]	Позиковий капітал – частина капіталу юридичної особи, яка не належить йому на правах власності, а залучена в обіг на основі позики – отриманого банківського чи комерційного кредиту або випуску цінних паперів.
8	Козлов Г.А., Первушин С.П. [23, с. 320]	Позиковий капітал – грошовий капітал, що надається власниками в позику на певний час іншим власникам за певну винагороду у формі відсотка.
9	Матвеева В.М. [33, с. 67]	Позиковий капітал – капітал компанії, отриманий в результаті випуску нею облігацій.
10	Мочерний С.В. [14, с. 256]	Позичковий капітал – грошовий капітал, власник якого (кредитор) надає його іншим особам на певний термін у користування за заздалегідь обумовлену плату у вигляді процента.
11	Сигел Дж., Шим Дж. [36, с. 103]	Позиковий капітал – отримання коштів за рахунок продажу облігацій, векселів чи закладних або прямих позик в фінансових установах.
12	Словник законодавчих термінів [63]	Капітал позиковий – грошовий капітал, що надається в позику на умовах повернення і плати у формі процентів.

Продовження таблиці 1.3

№ з/п	Джерело	Визначення
13	Уолл Н., Маркузе Я., Лайнс Д., Мартин Б. [60, с. 124]	Позиковий капітал – засоби середньострокового та довгострокового фінансування, які отримані за рахунок банківських кредитів чи від тримачів боргових зобов'язань.
14	Бланк І.О. [3, с. 60]	Позиковий капітал характеризує кошти або інші майнові цінності, що залучають для фінансування розвитку підприємства, на поворотній основі.
15	Гиляровская Л.Т. [65]	Позиковим капіталом є частина вартості майна організації, придбаного в рахунок зобов'язання повернути постачальникові, банку, іншому кредиторів грошей або цінності, еквівалентні вартості такого майна.
16	Крамаренко, Г. О. [22, с. 157]	Позиковий капітал як "... капітал банків і інших організацій, використовуваний підприємствами в грошовому обороті на умовах кредитного договору".
17	Крестин М.А. [26]	Позиковий капітал – це частина капіталу організації, що є одним із джерел фінансування її діяльності й утворена на умовах зворотності, терміновості, платності.
18	Наумова Н.В, Герасимов Б.И, Пархоменко Л.В. [42, с. 8]	"...позиковий капітал являє собою вартість, інвестовану в грошові кошти або інші цінності, що залучаються на основі їх повернення з метою фінансового розвитку підприємства".
19	Пересада А.А. [47, с. 363]	Позичковий капітал – грошові кошти, що передаються у борг на умовах поверненості та платності. Позичковий капітал надає підприємству кредитор у тимчасове користування з метою отримання позичкового відсотку.
20	Поддєрьогін А.М. [61, с.229]	Позичковий капітал – кошти, які залучаються для фінансування господарської діяльності підприємства на принципах строковості, платності, поверненості.
21	Сафронов Н.А. [55]	Позиковий капітал – це капітал, що залучається підприємством з боку у виді кредитів, фінансової допомоги, сум, отриманих під заставу, й інших зовнішніх джерел на конкретний термін, на визначених умовах під які-небудь гарантії.
22	Федоренко В.Г., Захожай В.Б. [52]	Позичковий капітал – фінансовий капітал, що є вищою формою розвитку капіталу.

Виходячи з наведених тлумачень, можемо сказати, що «позиковий капітал» – це частина капіталу підприємства, що є одним з джерел фінансування його діяльності, накопичена шляхом укладання договору позички, та формується у вигляді грошових коштів, емісії цінних паперів та

залучення інших матеріальних активів в діяльність підприємства на основі терміновості, поверненості та платності, який використовуються для здійснення господарської діяльності та отримання прибутку.

Процес управління залученням позикового капіталу є одним з найважливіших напрямків у фінансовому менеджменті, що сприяє створенню оптимальної фінансової структури капіталу організації, а отже розширенню фінансового потенціалу, отриманню більшого прибутку. В даний час існує низка теорій і підходів до управління позиковим капіталом, обліку, аналізу, структурі, вартості позикового капіталу, способів його формування, кількість яких росте з кожним днем, але універсальний підхід не склався.

Вітчизняний економіст І.О. Бланк [3], розглядає управління позиковим капіталом як систему принципів і методів розробки та реалізації фінансових рішень, що регулюють процес залучення позикових коштів, а також визначають найбільш раціональні джерела фінансування позикового капіталу відповідно до потреб і можливостей розвитку організації на різних етапах її існування.

На думку В.В. Бочарова [9], управління позиковим капіталом – частина загальної стратегії організації, що полягає в забезпеченні найбільш ефективних форм і умов залучення позикового капіталу з різних джерел відповідно до потреб свого розвитку.

Зарубіжний фахівець Ван Хорн [13], визначає що управління позиковим капіталом – це вибір і обґрунтування найбільш раціональної стратегії залучення позикових коштів, визначення можливих шляхів і необхідних заходів щодо залучення капіталу в реальну сферу виробництва, що безпосередньо впливає на фінансовий результат діяльності підприємства.

Ю. Брігхем [10] трактує управління позиковим капіталом як систему принципів і способів розробки і виконання рішень, що регулюють процес залучення позикових коштів, а так само визначення найбільш раціональних джерел фінансування позикового капіталу відповідно до потреб і можливостей розвитку підприємства.

Огляд та узагальнення літературних джерел дозволили з'ясувати, що

управління позиковим капіталом – це вибір стратегії, систем, принципів і виконання рішень із залучення найбільш раціональних джерел позикового капіталу в реальну сферу економіки відповідно до потреб розвитку організації, які безпосередньо впливають на фінансовий результат її діяльності. Метою управління формуванням позикового капіталу підприємства є визначення його найбільш раціонального джерела залучення чи поєднання кількох способів (інструментів), що сприяло б підвищенню вартості капіталізації підприємства. Реалізація даної мети можлива при умові систематичного аналізу позикового капіталу, його структури, динаміки та ефективності використання.

1.2 Теоретичні аспекти розробки стратегії управління позиковим капіталом підприємства

Об’ємність проведеного дослідження позикового капіталу підприємства та наявність досить багатьох різних точок зору щодо його трактування підкреслює значну важливість оптимізації складу та структури капіталу для ефективної діяльності підприємства. Саме тому, кожному вітчизняному суб’єкту господарювання, що прагне бути незалежним, стійким, економічно спроможним та конкурентним необхідно приділити значну увагу стратегії управління капіталом підприємства та окремими його складниками.

Забезпечення фінансової стійкості підприємства можливе за умови впровадження ефективної стратегії управління капіталом підприємства та його окремими складовими, в тому числі позиковим. Так, управління позиковим капіталом суб’єктів господарювання має певні особливості:

- не суперечить загальній системі управління господарсько-фінансової діяльності підприємства;
- залежить від економічних характеристик ринку конкурентів та організаційно-правової форми функціонування підприємства;

— завжди залежить від певних внутрішніх факторів впливу на фінансову стійкість підприємства.

У науковій літературі з проблем фінансового менеджменту виділяють три типи систем управління, що можуть бути імплементовані до стратегії управління позиковим капіталом:

- управління у відносно спокійних і сталих умовах зовнішнього та внутрішнього середовища;
- управління в умовах динамічного зовнішнього середовища;
- управління в умовах кризової ситуації або антикризове управління [48].

При цьому, необхідність забезпечення ефективного управління підприємств має значення не лише для кризових підприємств, що перебувають на межі банкрутства, але й для фінансово стійких, які перебувають в постійній мінливості чинників зовнішнього та внутрішнього середовищ.

Стратегія забезпечення ефективного управління підприємством з використанням методів управління є одним із головних напрямів фінансового менеджменту, під яким слід розуміти систему принципів, важелів та методів розробки і впровадження стратегічних управлінських рішень з питань формування, розміщення та використання капіталу підприємства та його окремих складників для підвищення рівня фінансової стійкості та ринкової вартості в довгостроковому періоді.

Стратегія забезпечення ефективного управління підприємством повинна спрямовуватися на ефективне розміщення, а потім і використання, капіталу, що є або надходять у його розпорядження з метою досягнення високих результатів фінансово-господарської діяльності і забезпечення фінансової стійкості [38].

Умови сьогодення вимагають створення гнучкої внутрішньої структури управління підприємством для результативного проведення стратегічного менеджменту на підприємстві. При цьому, в основі розроблення фінансової стратегії суб'єктів господарювання лежить забезпечення фінансової стійкості підприємства, тобто щоб стабільно реалізовувалась продукція підприємства,

своєчасно надходила оплата за неї від дебіторів, а отриманих коштів було достатньо для виконання зобов'язань із бюджетом, постачальниками, кредиторами, працівниками [41].

Залежно від життєвого циклу галузі, технологічного потенціалу, тенденцій розвитку економіки й економічного стану підприємства провідні науковці [45, 70, 41] виділяють три основні стратегії підприємства, що наведено на рисунку 1.1.

Рисунок 1.1 – Види загальних та фінансових стратегій фірми [41]

Під управлінням позиковим капіталом підприємства слід розуміти систему принципів, важелів та методів розробки та реалізації управлінських рішень направлених на забезпечення стійкості фінансового стану господарюючого суб'єкта в довгостроковій перспективі за рахунок оптимально сформованого капіталу підприємства й ефективного його розміщення та використання, що дозволить підприємству розвиватись на основі зростання прибутку при збереженні платоспроможності і конкурентоспроможності й забезпеченні підтримки його фінансової рівноваги.

Стратегія управління позиковим капіталом має відповідати вимогам антикризового управління фінансами підприємства і передбачати раціоналізацію обігу активів та оптимізацію структури джерел їх фінансування; забезпечення своєчасного оновлення позаобігових активів і високу ефективність їх використання; вибір та реалізацію найефективніших шляхів

розширення обсягів активів для забезпечення напрямів розвитку; забезпечення необхідного рівня самофінансування свого виробничого розвитку за рахунок прибутку, оптимізації податкових платежів, ефективної амортизаційної політики; забезпечення найефективніших умов і форм залучення позикового капіталу відповідно до потреб підприємства [41].

Детальне дослідження стратегії управління позиковим капіталом підприємства необхідно розпочати із розгляду елементів механізму управління капіталом господарюючих суб'єктів. Так, механізм будь-якого управління, в тому числі і управління позиковим капіталом, характеризується певними складовими елементами, такими як: мета (цілі), суб'єкт, об'єкт, предмет, завдання, функції, принципи, інформаційні джерела, методи та інструменти. Розглянемо елементи механізму управління позиковим капіталом підприємства більш детально.

Метою проведення управління позиковим капіталом підприємства є постійна підтримка та контроль розроблених управлінських рішень, спрямованих на запобігання кризових ситуацій із втратою стабільності господарської діяльності, платоспроможності та кредитоспроможності. При цьому, відзначимо, що не зважаючи на націленість управління позиковим капіталом підприємства на довгостроковий період, проблеми із втратою фінансової стійкості через неефективну структуру капіталу можуть виникати і в поточному періоді. Саме тому, першочерговим залишається постійне запобігання втраті оптимальної структури капіталу, відстежуючи та аналізуючи, при цьому, кожен прояв затримки платежів дебіторами, прогнозуючи витрати для оплати кредитних зобов'язань, податкових платежів та на інші напрями.

Об'єктом управління позиковим капіталом підприємства є всі сфери господарської діяльності підприємства, що забезпечують його функціонування та належний рівень фінансової стійкості.

Суб'єктами системи управління позиковим капіталом підприємства є керівний склад підприємства, акціонери, фінансові менеджери, які координують забезпечення фінансової стійкості підприємства в цілому.

Реалізація визначеної мети управління позиковим капіталом можлива завдяки здійснення функцій управління, таких як: планування, мотивація персоналу, облік, аналіз, контроль, моніторинг [58]. Нами пропонується розглянути суть визначених функцій управління позиковим капіталом підприємства більш детально.

Перша функція управління полягає в плануванні руху капіталу підприємства відповідно до виробничих потреб. Значну увагу необхідно приділяти узгодженості надходжень і видатків у короткостроковому періоді, що забезпечить виявлення не тільки прострочених розрахунків, але й встановити резерви коштів для майбутніх операцій.

Наступна функція управління позиковим капіталом підприємства є мотивація персоналу (менеджерів фінансових служб усіх рівнів). Реалізація даної функції сприятиме більш ефективній організації роботи менеджерів та їх відповідальному ставленню до виконання службових обов'язків, а також зменшить вплив суб'єктивних людських факторів і дозволить вчасно виявляти та реагувати на фінансові ризики, що впливають на зменшення фінансової рівноваги підприємства у зв'язку зі зміною структури капіталу підприємства.

Третьою функцією управління позиковим капіталом підприємства є облік фінансової інформації, яка слугує головним інформаційним джерелом для оцінки ефективності формування і використання капіталу підприємства, фінансових ресурсів, вхідних і вихідних грошових потоків. Функція обліку є основою для подальшого проведення аналізу й прогнозування фінансової стійкості підприємства.

Наступною функцією управління позиковим капіталом є проведення аналізу фінансової інформації на основі узагальнюючих та часткових показників ефективної структури капіталу спрямованої на збереження фінансової стійкості підприємства.

П'ята функція управління позиковим капіталом підприємства є контроль за виконанням прогнозованих фінансових планів і досягненням нормативних значень показників оптимальної структури капіталу підприємства. При цьому, відбувається співставлення поточних з плановими показниками для виявлення відхилення з втрати оптимальної структури капіталу та прийняття відповідних рішень щодо нейтралізації негативних факторів впливу від такої структури.

Остання функція – моніторинг ефективності управління позиковим капіталом підприємства, у процесі реалізації якої проводиться політика з впровадження управлінських заходів щодо підвищення чи збереження існуючого співвідношення між окремими складниками капіталу підприємства, ураховуючи, що можливі проблеми з платоспроможністю, кредитоспроможністю, ліквідністю, рентабельністю тощо мають прямий вплив на стійкість усієї діяльності.

Наступним елементом механізму управління позиковим капіталом є принципи управління, дотримання яких націлено на виконання завдань управління та головної мети. Основними принципами управління позиковим капіталом підприємства виділено такі [58]:

- 1) комплексність досягнення головної мети управління, постановки та вирішення завдань управління та функціям управління;
- 2) оптимальність темпів розвитку підприємства й обсягів залучення позикових коштів; оптимальність співвідношення власного й позикового капіталу як ознака забезпечення фінансової стійкості на всіх етапах управління;
- 3) системність в оцінці й прогнозуванні структури капіталу: визначення та нейтралізація впливу внутрішніх і зовнішніх факторів, ризикових ситуацій, змін у виробничо-господарському процесі, які задають напрями розвитку фінансово-економічної діяльності;
- 4) прибутковість господарської діяльності як запорука поповнення фінансових ресурсів, вчасних і повних розрахунків із кредиторами, стабільності діяльності в поточному періоді, незалежність від залучених джерел, зменшення негативного впливу зовнішнього середовища та внутрішніх непередбачуваних

подій, пов'язаних із виробництвом продукції - простоїв, несвоєчасним постачанням сировини, відсутністю запчастин для ремонту обладнання тощо;

5) ефективність управління позиковим капіталом досягається завдяки обґрунтованості рішень щодо управління різними сферами й процесами діяльності на всіх рівнях функціональних підрозділів, їх узгодженості на кожному етапі реалізації, послідовності виконання розроблених напрямів функціонування відповідно до поточних, тактичних і стратегічних задач.

Визначивши головні елементи механізму управління позиковим капіталом підприємства як головного напрямку забезпечення належного рівня фінансової стійкості, наведемо схему проведення управління, що включає в себе шість етапів (рисунок 1.2).

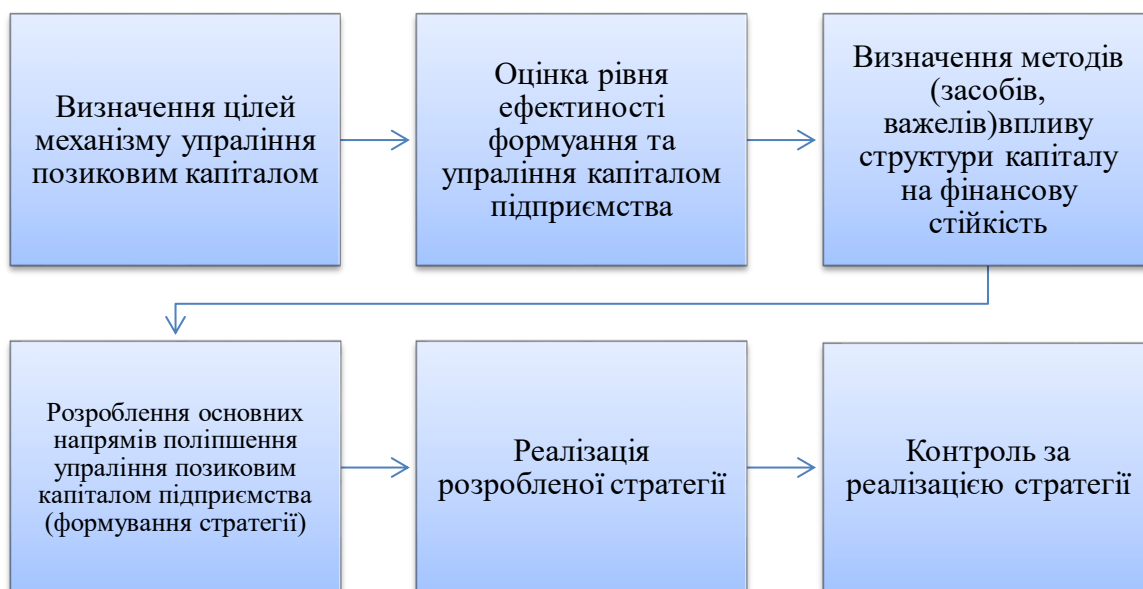

Рисунок 1.2 – Схема управління позиковим капіталом підприємства

Важливе місце в процесі управління позиковим капіталом підприємства займає оцінка поточного стану формування та рівня ефективності управління позиковим капіталом підприємства. Так, від правильності отриманих результатів залежить подальша ефективність всього механізму. Отже, виникає об'єктивна необхідність розгляду механізму оцінки стану та структури капіталу господарюючих суб'єктів. Так, Сосновська О. О. в своїй праці наводить комплексний механізм оцінки капіталу підприємства, який включає в себе мету проведення оцінки, принципи та етапи (рисунок 1.3) [64].

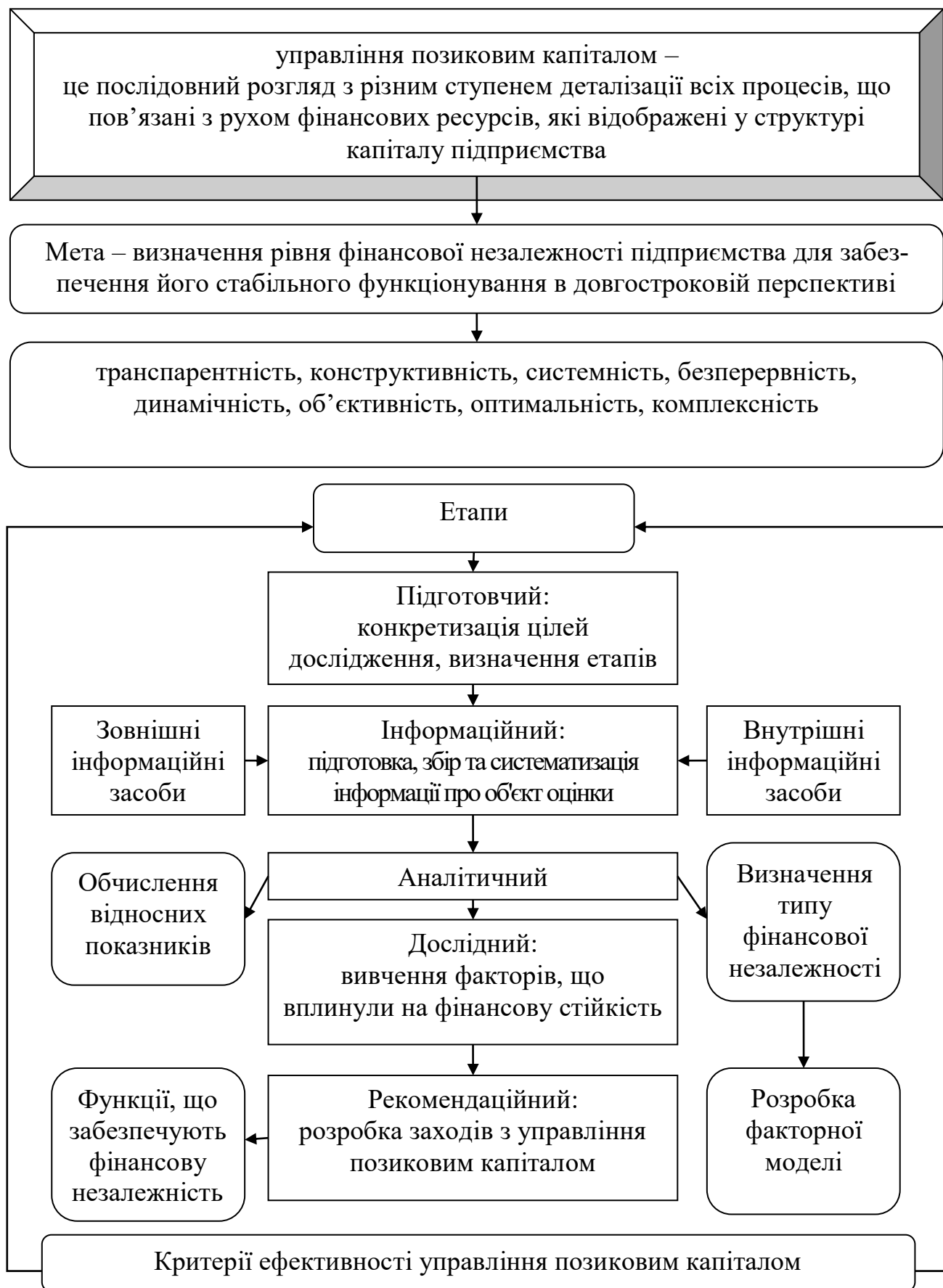

Рисунок 1.3 – Механізм оцінки ефективності управління позиковим капіталом підприємства [розроблено автором на основі 64]

Відповідно до рисунку 1.3 метою проведення оцінки управління позиковим капіталом господарюючого суб'єкта є визначення рівня фінансової стійкості підприємства для забезпечення його стабільного функціонування як в довгостроковій, так і в короткостроковій перспективі.

Перший етап проведення оцінки управління позиковим капіталом підприємства включає в себе конкретизацію загальних та допоміжних цілей оцінки та їх послідовність й пріоритетність.

На другому – інформаційному етапі оцінки управління позиковим капіталом підприємства здійснюється підготовка, збір та систематизація інформації, що є основою для проведення дослідження позикового капіталу підприємства. При цьому, інформаційна база складається із внутрішніх та зовнішніх інформаційних джерел, які визначають фактори впливу на рівень фінансової незалежності та їх ступінь впливу. Результатом даного етапу оцінки управління позиковим капіталом підприємства є таблиця основних вихідних інформаційних даних та економічних показників, що характеризують динаміку розвитку галузі об'єкта дослідження чи самого підприємства.

Третій етап проведення оцінки управління позиковим капіталом підприємства передбачає аналітичне визначення типу фінансової незалежності господарюючого суб'єкта на основі розрахунку узагальнюючих та часткових показників.

Наступним етапом оцінки є визначення внутрішніх та зовнішніх чинників як негативного, так і позитивного впливу на ефективність управління позиковим капіталом, ранжування їх за вагомістю, кількісна та якісна оцінка. Різноманітні джерела надають різні класифікації як зовнішніх факторів, так і внутрішніх, але окремо немає загальної картини для повного розуміння їх впливу. Нами пропонується навести найбільш повну класифікацію факторів, що впливають на ефективність управління позиковим капіталом підприємства (рисунок 1.4).

Рисунок 1.4 – Класифікація факторів впливу на ефективність управління позиковим капіталом підприємства [57]

Відзначимо, що внутрішні та зовнішні фактори є взаємопов'язаними між собою, а їх вплив на ефективність управління позиковим капіталом господарюючого суб'єкта може мати різновекторний характер. Виходячи з цього, позитивний вплив одного з факторів може бути або зниженим або повністю ліквідований іншими факторами, що мають негативний вплив.

Заключним етапом проведення оцінки ефективності управління позиковим капіталом є розробка рекомендаційних заходів з підвищення рівня фінансово незалежності та ефективності управління капіталом в цілому.

Таким чином, розробка стратегії ефективності управління позиковим капіталом підприємства передбачає проведення постійного спостереження за змінами в структурі позикового капіталу, його динаміці та ефективності використання. Метою такої стратегії є: своєчасне виявлення відхилень фактичних показників ефективності використання позикового капіталу підприємства від передбачуваних, які призводять до загального погіршення фінансового стану; з'ясування причин цих відхилень; розроблення пропозицій щодо відповідного коригування процесу управління ефективністю використання позикового капіталу суб'єкта підприємництва, з метою її нормалізації та підвищення.

1.3 Теоретико-методичні підходи до оцінки ефективності управління позиковим капіталом суб'єкта підприємництва

У сучасних високодинамічних, конкурентних та малопрогнозованих умовах функціонування перед суб'єктами господарювання постає необхідність перманентного відстеження умов внутрішнього та зовнішнього середовища на засадах моніторингу з метою прийняття вчасних, якісних та адекватних управлінських рішень спрямовального, регулювального та реактивного характеру. Отже, постійний та повний фінансовий аналіз формує передумови для забезпечення якісних управлінських процесів на усіх рівнях, а також сприяє інформаційному забезпеченню системи підтримки прийняття управлінських рішень. Методика проведення фінансового аналізу залежить від специфіки сфери його застосування та об'єкту і предмету дослідження.

Сутністю проведення фінансового аналізу ефективності управління позиковим капіталом є виявлення основних факторів, і виділення групи показників, які в сукупності дозволять нам отримати сукупну характеристику ефективності використання позикового капіталу суб'єкта господарювання за аналізований період.

На нашу думку, процес проведення фінансового аналізу ефективності управління позиковим капіталом підприємства складається з трьох етапів (рисунок 1.5).

Рисунок 1.5 – Процес проведення фінансового аналізу ефективності управління позиковим капіталом суб'єкта підприємництва

Проведення будь-якого фінансового аналізу починається з вибору об'єкта дослідження, визначення предмета дослідження, обґрунтування факторів, що

найбільш повно характеризуватимуть об'єкт дослідження та показників, які є основою для проведення аналізу та оцінки рівня ефективності використання позикового капіталу підприємства.

На першому етапі проведення фінансового аналізу ефективності управління позиковим капіталом відбувається визначення об'єкту дослідження, визначаються завдання, збір та первинна обробка інформації для його проведення.

Об'єктом фінансового аналізу ефективності управління позиковим капіталом суб'єкта підприємництва є ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод».

На нашу думку, у процесі організації фінансового аналізу ефективності управління позиковим капіталом підприємства слід розв'язати такі завдання:

- аналіз стану, структури та динаміки позикового капіталу підприємства;
- оцінка ефективності управління позиковим капіталом суб'єкта господарювання;
- визначення факторів впливу на позиковий капітал підприємства;
- розробка та впровадження управлінських рішень з метою підвищення ефективності управління позиковим капіталом господарюючого суб'єкта;
- здійснення короткострокового прогнозування позикового капіталу підприємства для визначення ефективності запропонованих рішень.
- оцінка результатів проведення фінансового аналізу та його якості.

Перший етап також включає спостереження за динамікою фінансових даних і підготовкою первинної інформації для проведення фінансового аналізу ефективності управління позиковим капіталом:

а) визначення до обраних факторів відповідних фінансових даних. Якщо фінансової інформації не вистачає, коло факторів звужується або відсутні показники замінюються рівноцінними за змістом задачі факторами;

б) формування відповідних динамічних характеристик обраних показників з використанням наявних баз даних.

Можлива ситуація, коли необхідна для фінансового аналізу інформація відсутня. Тоді потрібна розробка нових методів обстежень, а якщо з різних причин це неможливо, то проводяться вибіркові обстеження за іншими методиками.

До першого етапу проведення фінансового аналізу ефективності управління позиковим капіталом підприємства включається попередня обробка фінансових даних з метою врахування та усунення аномальних значень; аналізом, оцінюванням, заповненням або усуненням пропусків у показниках, які виникають в результаті відсутності або неповноти фінансових даних; оцінюванням, корекцією або усуненням аномалій, тому що окремі показники неможливо використовувати без приведення їх у співставний вигляд; фільтрацією (згладжуванням) відхилень в даних з метою отримання первинної інформаційної бази.

На другому етапі проведення фінансового аналізу відбувається забезпечення ефективності управління позиковим капіталом суб'єкта підприємництва.

Загальне дослідження фінансово-економічного стану суб'єкта підприємництва необхідне для пошуку шляхів підвищення і зміцнення фінансової стабільності, яка в свою чергу є однією з умов підвищення доходності та прибутковості будь-якого підприємства. Для ефективного функціонування підприємства його фінансово-економічна діяльність має бути спрямована на забезпечення систематичного надходження та ефективного використання фінансових ресурсів, досягнення раціонального співвідношення власних і залучених коштів, дотримання розрахункової і кредитної дисципліни, фінансової стійкості.

Проведення аналізу складу, структури та динаміки позикового капіталу підприємства відбувається з детальним розглядом кожного елемента позикового капіталу за останні три роки функціонування суб'єкта підприємництва.

Складовою етапу забезпечення ефективності управління позиковим капіталом є дослідження ефективності його використання. Особливе місце в такому аналізі займає метод коефіцієнтів (відносних показників), суть якого полягає в розрахунку різноманітних фінансових коефіцієнтів на основі показників звітності.

Вивчення різноманітних підходів до аналізу позикового капіталу і оцінки ефективності його використання з погляду їх раціональності і достатності дозволило нам зупинити свій вибір на таких основних оціночних показниках:

- коефіцієнт фінансової напруги, що характеризує частку запозичених коштів в валюті балансу;
- коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів (характеризує структуру капіталу, відображає частку довгострокових зобов'язань у власному капіталі та довгострокових зобов'язань);
- коефіцієнт фінансування, характеризує залежність підприємства від залучених засобів;
- коефіцієнт фінансового левериджу, характеризує залежність підприємства від довгострокових зобов'язань;
- коефіцієнт структури позикового капіталу (характеризує частку короткострокових зобов'язань у структурі позикового капіталу);
- коефіцієнт оборотності позикового капіталу (відображає швидкість обороту позикового капіталу підприємства);
- коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості (відображає швидкість обороту рахунків кредиторів);
- коефіцієнт абсолютної (грошової) ліквідності (відображає можливість погашення поточних зобов'язань за рахунок найбільш ліквідних активів);
- коефіцієнт швидкої (розрахункової) ліквідності (відображає можливість погашення зобов'язань за рахунок найбільш ліквідних і швидкоореалізовуваних активів);

— коефіцієнт поточної ліквідності (відображає достатність оборотних активів для погашення поточних зобов'язань).

Останнім етапом оцінки позикового капіталу є розрахунок ефекту фінансового левериджу. Так, даний показник є одним із показників, що застосовуються для оцінювання ефективності використання позикового капіталу підприємства.

Фінансовий леверидж – це використання підприємством позикового капіталу, яке впливає на зміну доходності власного капіталу і дає йому можливість одержати додатковий прибуток на власний капітал. Показник, який відображає рівень додаткового прибутку на власний капітал за різних варіантів структури капіталу, називається ефектом фінансового левериджу.

Фінансовий левериджу – це один із основних механізмів реалізації такого завдання, як максимізація рівня рентабельності при заданому рівні фінансового ризику. Ефект фінансового левериджу – це показник, який відображає рівень додатково генерованого прибутку власним капіталом при різній структурі залучення позикового капіталу.

За допомогою левериджу характеризується взаємозв'язок між прибутком і вартісною оцінкою активів або фондів, які використані для отримання конкретного прибутку. Відносно до економіки, він трактується як фактор, незначна зміна якого може привести до суттєвих змін певних результативних показників. Фінансовий леверидж – це приріст рентабельності власного капіталу, який отримано завдяки використанню кредиту, незважаючи на платність останнього.

Слід зазначити, що ефект фінансового левериджу може бути величиною як позитивною, так і від'ємною. Крім того, цей ефект виникає завдяки не лише платного кредиту, але і безоплатних позикових ресурсів (кредиторської заборгованості). І чим вищою є частка останніх у загальній сумі позикових коштів, тим вищим є значення ефекту фінансового левериджу. Тому ефект фінансового левериджу – це зміна рентабельності власного капіталу за рахунок використання позикових коштів в обороті підприємства.

Позитивний ефект фінансового левериджу виникає у тих випадках, коли позиковий капітал, який отримано під фіксований відсоток, використовується підприємством у процесі діяльності таким чином, що приносить більш високий прибуток, ніж фінансові витрати, тобто доходність сукупного капіталу вища за середньозважену ціну позикових ресурсів.

Розрахунок ефекту фінансового левериджу можна проводити на основі наступної формули:

$$E\Phi Л = (1 - C_{nn}) * (KBPa - ПК) * \frac{ЗК}{ВК}, \quad (1.1)$$

де ЕФЛ – ефект фінансового левериджу, який полягає у прирості коефіцієнта рентабельності власного капіталу, %;

C_{nn} – ставка податку на прибуток, що виражена десятковим дробом;

$KBPa$ – коефіцієнт валової рентабельності активів (відношення валового прибутку до середньої вартості активів), %;

$ПК$ – середній розмір процентів за кредит, що сплачує підприємство за використання позикового капіталу, %;

$ЗК$ – середня сума позиченого капіталу, що використовується підприємством;

$ВК$ – середня сума власного капіталу підприємства.

У наведеній формулі можна виділити три основні складові:

1. Податковий коректор фінансового левериджу $(1 - C_{nn})$, що показує, якою мірою проявляється ефект фінансового левериджу у зв'язку з різним рівнем оподаткування прибутку.

Податковий коректор фінансового левериджу практично не залежить від діяльності підприємства, оскільки ставка податку на прибуток установлюється законодавством. Разом з тим, у процесі управління фінансовим левериджем диференціал податкового коректора може бути використаний у таких випадках:

1) якщо за різними видами діяльності підприємствам установлені диференційовані ставки оподаткування прибутку;

2) якщо за окремими видами діяльності підприємство використовує податкові пільги на прибуток;

3) якщо окремі дочірні фірми підприємства здійснюють свою діяльність у вільних економічних зонах своєї країни, де діє пільговий режим оподаткування на прибуток;

4) якщо окремі дочірні фірми підприємства здійснюють свою діяльність у державах з більш низьким рівнем оподаткування на прибуток.

У цих випадках, впливаючи на галузеву або регіональну структуру виробництва (а відповідно, і на склад прибутку за рівнем її оподаткування), можна знизити середню ставку оподаткування прибутку, тобто підвищити вплив податкового коректора фінансового левериджу на його ефект (при інших рівних умовах).

2. Диференціал фінансового левериджу (КВРа – ПК), що характеризує різницю між коефіцієнтом валової рентабельності активів і середнім розміром процента за кредит.

Диференціал фінансового левериджу є головною умовою, що формує позитивний ефект фінансового левериджу. Ефект виявляється тільки в тому випадку, коли рівень валового прибутку, що створюється активами підприємства, перевищує середній розмір процента за кредит, який використовує підприємство (включаючи не тільки його пряму ставку, але й інші витрати, що пов'язані із його залученням, страхуванням, обслуговуванням), тобто якщо диференціал фінансового левериджу є позитивною величиною. Чим більше позитивне значення диференціала фінансового левериджу, тим кращий буде його ефект.

3. Коефіцієнт фінансового левериджу, що характеризує суму позиченого капіталу, який використовує підприємство, із розрахунку на одиницю власного капіталу.

На третьому етапі проведення фінансового аналізу відбувається дослідження системи ефективності управління позиковим капіталом суб'єкта підприємництва. Складовою даного етапу є проведення оптимізації капіталу

суб'єкта підприємництва. Оптимізація структури капіталу є одним із найбільш важливих і складних завдань, які вирішуються у процесі фінансового аналізу ефективності управління позиковим капіталом суб'єкта підприємництва. Оптимальна структура капіталу являє собою таке співвідношення використання власних і позикових коштів, при якому забезпечується ефективна пропорційність між коефіцієнтом фінансової рентабельності і коефіцієнтом фінансової стійкості підприємства, тобто максимізується його ринкова вартість.

Наступною складовою третього етапу проведення фінансового аналізу ефективності управління позиковим капіталом суб'єкта підприємництва є виявлення факторів, що вплинули на поточний рівень ефективності використання позикового капіталу підприємства. Така процедура важлива з точки зору забезпечення механізму управління суб'єкта підприємництва. Виявлення позитивних та негативних факторів впливу сприяє розробці та впровадженню управлінських рішень щодо підтримання або підвищення ефективності управління позиковим капіталом підприємства.

Проведення короткострокового прогнозування ефективності управління позиковим капіталом підприємства, як елемент третього етапу проведення фінансового аналізу, включає в себе визначення майбутньої вартості позикового капіталу, розрахунок показників ефективності використання позикових коштів в майбутньому періоді та порівняння розрахованих значень з показниками попереднього періоду. Результатами короткострокового прогнозування є визначення рівня ефективності управління позиковим капіталом в майбутньому періоді та впровадження управлінських дій щодо його підвищення.

Впровадження системи ефективності управління позиковим капіталом підприємства на вітчизняних господарюючих суб'єктах забезпечить виявлення та попередження кризових ситуацій, а також загальне покращення фінансового стану.

Висновки за розділом 1

Проведено узагальнення існуючих трактувань понять «капітал» – під яким слід розуміти фінансово-економічні ресурси суб'єкта господарювання, втілені в його майно, яке використовується для розширеного відтворення з метою отримання прибутку та «позиковий капітал» – це частина капіталу підприємства, що є одним з джерел фінансування його діяльності, накопичена шляхом укладання договору позички, та формується у вигляді грошових коштів, емісії цінних паперів та залучення інших матеріальних активів в діяльність підприємства на основі терміновості, поверненості та платності, який використовуються для здійснення господарської діяльності та отримання прибутку.

Огляд та узагальнення літературних джерел дозволили з'ясувати, що управління позиковим капіталом – це вибір стратегії, систем, принципів і виконання рішень із залучення найбільш раціональних джерел позикового капіталу в реальну сферу економіки відповідно до потреб розвитку організації, які безпосередньо впливають на фінансовий результат її діяльності. Метою проведення управління позиковим капіталом підприємства є постійна підтримка та контроль розроблених управлінських рішень, спрямованих на запобігання кризових ситуацій із втратою стабільності господарської діяльності, платоспроможності та кредитоспроможності.

Проведено детальний розгляд елементів механізму управління позиковим капіталом підприємства, таких як: мета (цілі), суб'єкт, об'єкт, предмет, завдання, функції, принципи, інформаційні джерела, методи та інструменти.

Наведено схему проведення управління позиковим капіталом підприємства, що включає в себе шість етапів: визначення цілей механізму управління; оцінка рівня ефективності формування та управління капіталом підприємства; визначення методів впливу структури капіталу на фінансову

стійкість; розроблення основних напрямів поліпшення управління; реалізація розробленої стратегії; контроль за реалізацією стратегії.

Визначено сутність розробки стратегії ефективності управління позиковим капіталом підприємства, що передбачає проведення постійного спостереження за змінами в структурі позикового капіталу, його динаміці та ефективності використання. Метою такої стратегії є: своєчасне виявлення відхилень фактичних показників ефективності використання позикового капіталу підприємства від передбачуваних, які призводять до загального погіршення фінансового стану; з'ясування причин цих відхилень; розроблення пропозицій щодо відповідного коригування процесу управління ефективністю використання позикового капіталу суб'єкта підприємництва, з метою її нормалізації та підвищення.

Досліджено процес проведення аналізу ефективності управління позиковим капіталом підприємства, що складається з наступних етапів: побудова інформаційної системи та накопичення інформації для проведення фінансового аналізу; забезпечення ефективності управління позиковим капіталом суб'єкта підприємництва; фінансовий аналіз ефективності управління позиковим капіталом суб'єкта підприємництва. При цьому, другий етап аналізу позикового капіталу включає наступні елементи: оцінка фінансово-економічного стану підприємства; аналіз складу, структури та динаміки позикового капіталу; аналіз та оцінка ефективності використання позикового капіталу. Третій етап аналізу ефективності управління позиковим капіталом підприємства включає оптимізацію структури капіталу, визначення факторів впливу на позиковий капітал та короткострокове прогнозування ефективності управління позиковим капіталом.

Впровадження системи ефективності управління позиковим капіталом підприємства на вітчизняних господарюючих суб'єктах забезпечить виявлення та попередження кризових ситуацій, а також загальне покращення фінансового стану.

РОЗДІЛ 2

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ПОЗИКОВИМ КАПІТАЛОМ
ПІДПРИЄМСТВА2.1. Фінансово-економічна характеристика діяльності підприємства
ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод»

Приватне акціонерне товариство «Миргородський завод мінеральних вод» діє з урахуванням зміни найменування Публічним акціонерним товариством «Миргородський завод мінеральних вод», попередньо Закритим акціонерним товариством «Миргородський завод мінеральних вод», створеним на підставі чинного законодавства України за рішенням Загальних зборів акціонерів від 03.06.1994 р. шляхом перетворення Орендного підприємства «Миргородський завод мінеральних вод». Код ЄДРПОУ: 00382651

ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» відноситься до групи підприємств під загальною назвою «IDS Borjomi Ukraine», яка є провідним національним виробником та експертом з питань якості природних мінеральних вод, які видобуваються в заповідних регіонах України та є еталоном якості згідно з найвищими міжнародними стандартами.

«IDS Borjomi Ukraine» — українська група компаній, частина міжнародної групи одного з найбільших гравців на ринку мінеральних вод СНД і Прибалтики, лідера в категорії природних бутильованих вод. Разом із «IDS Borjomi Georgia» (Грузія), «IDS Borjomi Russia» (Росія), «IDS Borjomi Europe» (Литва) входить до холдингу «IDS Borjomi International».

Сьогодні «IDS Borjomi Ukraine» існує на основі стратегічного партнерства таких підприємств:

- Моршинський завод мінеральних вод «Оскар»;
- Миргородський завод мінеральних вод;
- Трускавецький завод мінеральних вод;
- Дистрибуційна компанія «IDS Aqua Service».

ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» є одним із лідерів вітчизняного ринку виробників мінеральних та питних вод. Підприємство видобуває мінеральні води в курортному регіоні України.

На сьогодні на підприємстві функціонує система управління якістю, сертифікована на відповідність ISO 9001:2001.

Миргородський завод мінеральних вод в 2009 році посів 9 місце у щорічному Рейтингу кращих роботодавців Центральної та Східної Європи в категорії «Великі компанії». МЗМВ став єдиною українською компанією, що потрапила в дану категорію відомого дослідження, яке щороку проводить міжнародна компанія HewittAssociates за спонсорської підтримки WallStreetJournalEurope.

На підприємстві обладнано за останнім словом техніки виробничу лабораторію, що дозволяє всебічно контролювати якість продукції. Готова продукція проходить ретельний контроль якості на вході та виході, має привабливий зовнішній вигляд та надійно захищена від підробок.

Підприємство представлене на ринку наступними торговими марками:

- «Миргородська»;
- «Миргородська Лагідна»;
- «Aqua life»;
- «Аква Няня»;
- «Аляска».

Стратегічні цілі Підприємства:

1. Розвивати культуру споживання природних мінеральних вод і просувати здоровий спосіб життя, пропонуючи нашим споживачам високоякісні природні мінеральні води
2. Зміцнити свою позицію лідера галузі, впроваджуючи інновації у виробництво.

Органами управління Підприємства є:

- Загальні збори акціонерів;
- Виконавчий орган в особі Генерального директора;

- Наглядова рада;
- Ревізійна комісія.

Основний вид економічної діяльності Підприємства за КВЕД 11.07 - Виробництво безалкогольних напоїв; виробництво мінеральних вод та інших вод, розлитих пляшки. Підприємство реалізує столові та мінеральні води.

Згідно колективного договору ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» визначає кадрову політику за принципом рівності трудових прав усіх громадян незалежно від походження, соціального і майнового стану, расової та національної приналежності, статі, мови, політичних поглядів релігійних переконань, роду і характеру занять, місця проживання та інших обставин як при прийнятті на роботу, так і при просуванні по службі.

На кінець 2020 року середньооблікова чисельність співробітників ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» склала 273 особи. Частка жінок серед керівників складає 5,13% або 14 осіб.

На підприємстві працюють системи мотивації персоналу. Розмір та періодичність виплати залежить від посади, напрямку та виду діяльності. В залежності від встановленої схеми оцінювання розглядаються результати досягнення встановлених цілей, які були поставлені працівнику на оцінювальний період та проводиться преміювання співробітників згідно внутрішніх процедур та положень Підприємства.

На підприємстві також діє нематеріальна мотивація працівників. У 2020 році проходила мотиваційна програма – проект «Наставництво» для співробітників Підприємства.

У напрямку охорони праці та безпеки Адміністрація забезпечує виконання комплексних заходів по досягненню встановлених нормативів безпеки, гігієни праці та виробничого середовища, підвищення існуючого рівня охорони праці, запобігати випадкам виробничого травматизму, професійного захворювання, аваріям і пожежам виконуючи наступні заходи, які передбачені на підприємстві:

- навчання та перевірки знань з питань охорони праці працівників Підприємства;
- придбання навчально-наочних посібників, необхідної літератури з ОП і ТБ, підписка на журнал по ОП;
- організація проведення медичного огляду; забезпечення медичного страхування працівників; придбання необхідних лікарських засобів для комплектації офісної аптечки;
- придбання мийних засобів, вологе прибирання офісу;
- виконання робіт з обслуговування установок по кондиціюванню повітря, пожежної безпеки.

Проведемо аналіз фінансово-господарської діяльності ПрАТ «МЗМВ» за 2018-2020 роки на основі фінансової звітності (додатки А, Б, В), що офіційно опублікована на сайті підприємства: <https://www.mzmv.com.ua/ofitsijna-informatsiya>. І розпочнемо його з оцінки джерел формування активів підприємства – капіталу ПрАТ «МЗМВ» (таблиця 2.1).

Таблиця 2.1 – Наявність, структура та динаміка капіталу ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» за 2018-2020 рр. (тис. грн.)

Показник	2018 рік	2019 рік	2020 рік	Відхилення (+;-) 2019 р. до 2018 р.		Відхилення (+;-) 2020 р. до 2019 р.	
				абсолютне, тис. грн.	відносне, %	абсолютне, тис. грн.	відносне, %
Капітал станом на кінець року	273651	405979	320692	132328	48,36	-85287	-21,01
1. Власний капітал	257587	325608	303857	68021	26,41	-21751	-6,68
1.1. Власний оборотний капітал	97907	193534	179160	95627	97,67	-14374	-7,43
1.2. Нерозподілений прибуток	229223	297244	275493	68021	29,67	-21751	-7,32
2. Позиковий капітал	16064	80371	16835	64307	400,32	-63536	-79,05
2.1. Довгострокові зобов'язання і забезпечення	0	1006	2142	1006	X	1136	112,92
2.2. Поточні зобов'язання і забезпечення	16064	79365	14693	63301	394,06	-64672	-81,49

Аналіз даних таблиці 2.1 показує, що ПрАТ «МЗМВ» станом на кінець 2020 року має загальний розмір капіталу 320692 тис. грн. Так в 2019 році порівняно з 2018 роком сукупний капітал підприємства збільшився на 132328 тис. грн., а в 2020 році проти 2019 року відбулось його зниження на 85287 тис. грн. Пропонуємо детальніше розглянути структуру капіталу підприємства ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» за 2018-2020 рр. (рис. 2.1).

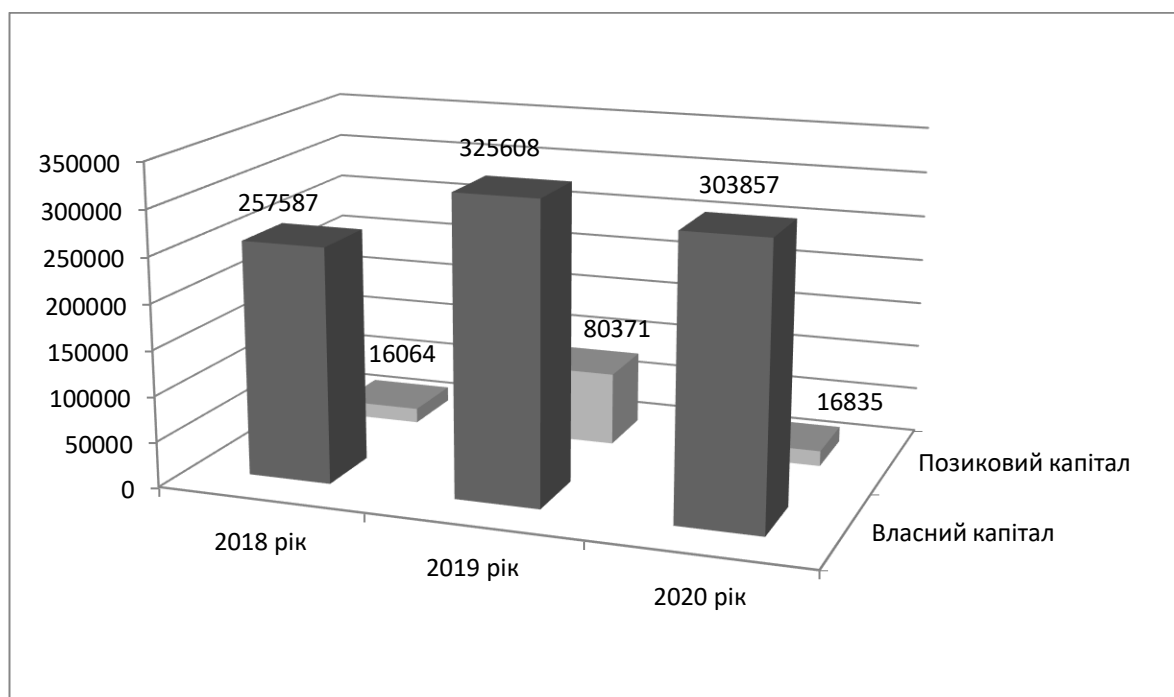

Рисунок 2.1 – Структура капіталу ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» за 2018-2020 рр.

Основну частку в валюті балансу підприємства становить власний капітал. Так, в 2018 році він займав 94,1% і становив – 257587 тис. грн., в 2019 р. – 75% із вартістю – 325608 тис. грн. та в 2020 р. – 94,7% із вартістю 303857 тис. грн., що є найкращим результатом протягом 2018-2020 років. Головною причиною загального збільшення розміру власного капіталу протягом аналізованого періоду є збільшення вартості нерозподіленого прибутку. Розмір нерозподіленого прибутку в 2018 році становив 229223 тис. грн., в 2019 році – 297244 тис. грн., що на 68021 тис. грн. більше ніж в 2018 році, а в 2020 році – 275493 тис. грн., що на 21751 тис. грн. менше в порівнянні з 2019 роком. Загальна збільшувальна тенденція свідчить про ефективну фінансову політику

підприємства ПАТ «МЗМВ», що поступово покращує фінансовий стан та дає можливість забезпечити самофінансування господарюючого суб'єкта. Аналогічна тенденція спостерігається і у вартості власного оборотного капіталу підприємства ПАТ «МЗМВ» протягом 2018-2020 років. Так, його вартість в 2019 році становила 179160 тис. грн., що є більшим за 2018 рік на 95627 тис. грн. та більшим за 2020 рік на 14374 тис. грн., що на кінець 2020 року становило – 179160 тис. грн.

За аналізований період спостерігається загальне збільшення суми позикового капіталу ПрАТ «МЗМВ». Так, в 2018 році він становив 16064 тис. грн., в 2019 році в порівнянні з 2018 роком відбулось його збільшення до 80371 тис. грн., а в 2020 році проти 2019 року відбулось зменшення на 63536 тис. грн., і становило - 16835 тис. грн. Майже всю вартість позикових коштів підприємства становлять поточні зобов'язання і забезпечення. В 2018 році поточні зобов'язання і забезпечення становили – 16064 тис. грн., в 2019 році – 79365 тис. грн., що на 394,06% більше ніж в 2018 році, а в 2020 році проти 2019 року вони зменшились на 81,49% і становили – 14693 тис. грн. Відзначимо, що всі поточні зобов'язання та забезпечення представлені кредиторською заборгованістю, адже спостерігається повна відсутність короткострокових кредитів та позик за аналізований період. Підприємство ПАТ «МЗМВ» в 2018 році не мав довгострокових зобов'язань і забезпечень, в 2019 році їх сума становила 1006 тис. грн., а в 2020 році проти 2019 року відбулось їх збільшення на 112,92%, що на кінець року становило – 2142 тис. грн.

Отже, структура капіталу ПрАТ «МЗМВ» протягом 2018-2020 років є ефективною, адже спостерігається значне перевищення вартості власного капіталу над позиковим, що є свідченням самофінансування. Динаміка капіталу ПрАТ «МЗМВ» може свідчити про те, що 2020 рік функціонування є неефективним, адже спостерігається зменшення вартості власного капіталу.

Наступним етапом проведення фінансово-господарського аналізу ПрАТ «МЗМВ» є дослідження ефективності вкладення капіталу, шляхом оцінки наявності, структури і динаміки активів підприємства (таблиця 2.2).

Таблиця 2.2 – Наявність, структура та динаміка активів ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» за 2018-2020 рр. (тис. грн.)

Показник	2018 рік		2019 рік		2020 рік		Відхилення (+;-) показника 2019 року порівняно з 2018 р.		Відхилення (+;-) показника 2020 року порівняно з 2019 р.	
	сума, тис. грн.	питома вага, %	сума, тис. грн.	питома вага, %	сума, тис. грн.	питома вага, %	абсолютне, тис. грн.	відносне, %	абсолютне, тис. грн.	відносне, %
1. Необоротні активи	159680	56,68	133080	31,90	126839	38,04	-26600	-16,66	-6241	-4,69
1.1. Нематеріальні активи	6518	2,31	5691	1,36	5157	1,55	-827	-12,69	-534	-9,38
1.2. Незавершені капітальні інвестиції	0	0,00	557	0,13	460	0,14	557	X	-97	-17,41
1.3. Основні засоби	148650	52,76	121578	29,14	115228	34,56	-27072	-18,21	-6350	-5,22
1.4. Довгострокові фінансові інвестиції	312	0,11	312	0,07	0	0,00	0	0,00	-312	-100,00
1.5. Інші необоротні активи	4200	1,49	4942	1,18	5994	1,80	742	17,67	1052	21,29
2. Оборотні активи	122051	43,32	284132	68,10	206563	61,96	162081	132,80	-77569	-27,30
2.1. Запаси	35843	12,72	27401	6,57	34622	10,38	-8442	-23,55	7221	26,35
2.2. Дебіторська заборгованість	84034	29,83	238828	57,24	148282	44,48	154794	184,20	-90546	-37,91
2.3. Гроші та їх еквіваленти	1114	0,40	17903	4,29	23659	7,10	16789	1507,09	5756	32,15
2.4. Інші оборотні активи	1060	0,38	0	0,00	0	0,00	-1060	-100,00	0	X
Майно, разом	281731	100,00	417212	100,00	333402	100,00	135481	48,09	-83810	-20,09

Аналіз даних таблиці 2.2 свідчить загальне збільшення вартості активів підприємства ПрАТ «МЗМВ» за 2018-2020 роки. Так, у 2019 році в порівнянні з 2018 роком вартість активів досліджуваного нами підприємства збільшилась на 48,09% або на 135481 тис. грн., а у 2020 році проти 2019 року відбулось їх зменшення на 20,09% або на 83810 тис. грн., що на кінець 2020 року становило – 333402 тис. грн. Тенденція 2020 року може свідчити про зниження виробничих потужностей підприємства та обсягів діяльності. Наведемо структуру активів ПрАТ «МЗМВ» за 2018-2020 роки на рисунку 2.2.

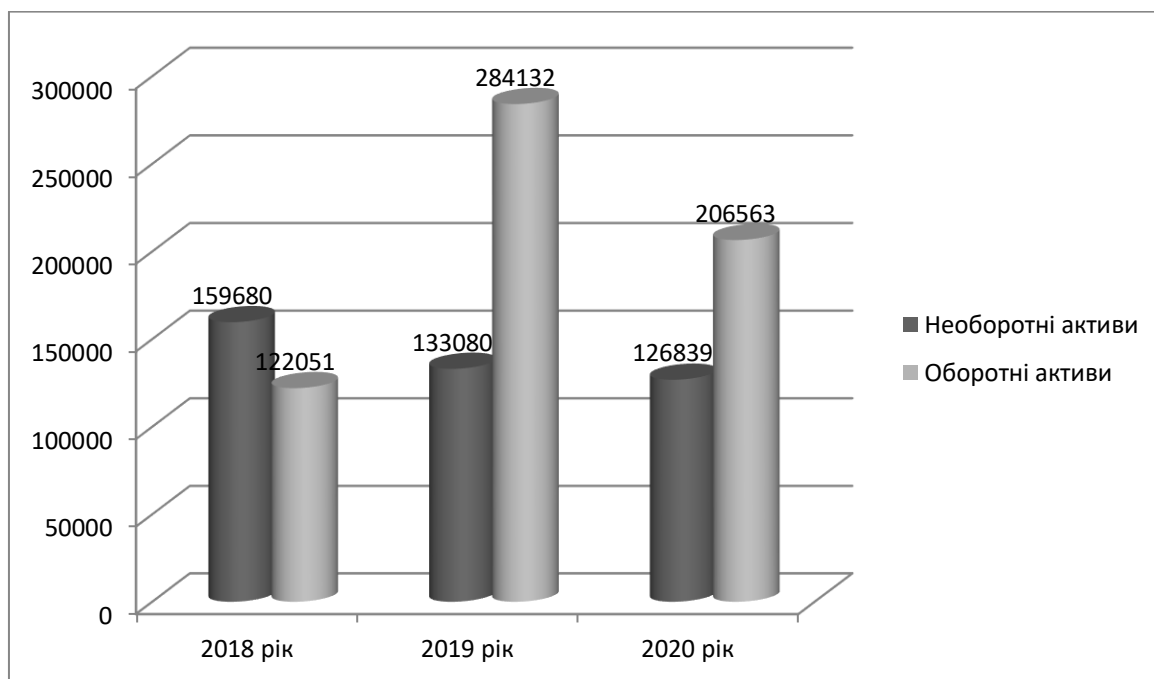

Рисунок 2.2 – Структура активів ПрАТ «МЗМВ» за 2020 рік, %

Візуально, структура майна ПрАТ «МЗМВ» протягом 2019-2020 років є ефективною, адже частка оборотних активів в сукупних активах товариства є більшою за необоротні активи підприємства. Структура активів ПрАТ «МЗМВ» в 2020 році у відношенні оборотні активи до необоротних активів становить – 62% / 38% відповідно, в для порівняння в 2018 році вона становила – 43/57, а в 2019 році – 68/32. Отже, найбільш ефективною структура активів ПрАТ «МЗМВ» спостерігалась в 2019 році, де частка оборотних активів була найвищою – 68%.

Структура оборотних активів ПрАТ «МЗМВ» представлена запасами, дебіторською заборгованістю, грошовими коштами та їх еквівалентами й

іншими оборотними активами. Протягом 2018-2020 років оборотні активи ПрАТ «МЗМВ» загалом збільшуються. Так, в 2019 році в порівнянні з 2018 роком вартість оборотних активів підприємства збільшилась на 132,8% або на 162081 тис. грн., а в 2020 році проти 2019 року відбулось їх зменшення на 27,3% або на 77569 тис. грн., що на кінець 2020 року становило 206563 тис. грн. Збільшення вартості оборотних активів ПрАТ «МЗМВ» викликано загальним збільшенням дебіторської заборгованості та грошових коштів та їх еквівалентів.

Дебіторська заборгованість ПрАТ «МЗМВ» в 2019 році проти 2018 року збільшилась на 184,2% або на 154794 тис. грн., що на кінець 2019 року становило – 238828 тис. грн., а в 2020 році проти 2019 року відбулось зниження на 37,91% або на 90546 тис. грн., що на кінець 2020 року становило 148282 тис. грн. При цьому, дебіторська заборгованість товариства становить найвищу частку в сукупних активах товариства серед всіх його елементів. Запаси ПрАТ «МЗМВ» протягом досліджуваного періоду загалом зменшуються з 35843 тис. грн. в 2018 році до 34622 тис. грн. в 2020 році. Вартість грошових коштів ПрАТ «МЗМВ» в 2019 році порівняно з 2018 роком збільшилась на 16789 тис. грн. і становили – 17903 тис. грн., а в 2020 році проти 2019 року – ще на 32,15% або на 5756 тис. грн., що на кінець 2020 року становило – 23659 тис. грн. Дана тенденція є свідченням високої ліквідності та платоспроможності підприємства. Інші оборотні активи ПрАТ «МЗМВ» протягом досліджуваного періоду мали місце лише в 2018 році із вартістю 1060 тис. грн.

Необоротні активи ПрАТ «МЗМВ» представлені нематеріальними активами, незавершеними капітальними інвестиціями, основними засобами, довгостроковими фінансовими інвестиціями та іншими нематеріальними активами. Так, загальна вартість необоротних активів досліджуваного нами товариства протягом 2018-2020 років зменшується з 159680 тис. грн. в 2018 році до 126839 тис. грн. в 2020 році. Майже всю частку необоротних активів підприємства становлять основні засоби, які в 2019 році проти 2018 року зменшились на 27072 тис. грн. і становили – 121578 тис. грн., а в 2020 році проти 2019 року – ще на 6350 тис. грн. і становили – 115228 тис. грн., що

підтверджує інформацію щодо списання застарілого обладнання та зміну його на нове. Мають місце і незавершені капітальні інвестиції, в 2019 році становили 557 тис. грн., а в 2020 році – 460 тис. грн. Довгострокові фінансові інвестиції досліджуваного підприємства становили 312 тис. грн. в 2018-2019 роках.

Наступним етапом проведення оцінки фінансово-господарської діяльності ПрАТ «МЗМВ» є оцінка ефективності виробничої діяльності підприємства, що складається на основі аналізу фінансових результатів 2018-2020 років діяльності підприємства та її результативності (таблиця 2.3).

Таблиця 2.3 – Динаміка фінансових результатів та результативності ПрАТ «МЗМВ» за 2018-2020 рр.

Показник	2018 рік	2019 рік	2020 рік	Відхилення (+;-) 2019 до 2018 р.		Відхилення (+;-) 2020 до 2019 р.	
				абсолютне, тис. грн.	відносне, %	абсолютне, тис. грн.	відносне, %
1. Чистий дохід від реалізації продукції, тис. грн.	449597	502001	389687	52404	11,66	-112314	-22,37
2. Собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	370237	341996	301843	-28241	-7,63	-40153	-11,74
3. Фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування, тис. грн.	48206	144383	53199	96177	199,5	-91184	-63,15
4. Чистий прибуток, тис. грн.	39459	118216	43266	78757	199,5	-74950	-63,40
5. Рентабельність обороту	8,777	23,549	11,103	14,772	168,3	-12,446	-52,85

Аналіз даних таблиці 2.3 свідчить про зменшення виробничого обороту ПрАТ «МЗМВ» протягом 2018-2020 років, свідченням чого є загальне зменшення чистого доходу (виручки) від реалізації мінеральної води. Так, в 2019 році проти 2018 року відбулося збільшення чистого доходу з реалізацій продукції на 52404 тис. грн., або на 11,66%, а в 2020 році проти 2019 року відбулось його зниження на 112314 тис. грн., або на 22,37%, що на кінець 2020 року становило – 389687 тис. грн. Дана тенденція є свідченням погіршення стану фінансової та господарської діяльності ПрАТ «МЗМВ». Із зменшенням

виручки від реалізації відбувається зниження собівартості реалізованої продукції. Так, в 2019 році проти 2018 року собівартість реалізованої продукції зменшилась на 28241 тис. грн., а в 2020 році проти 2019 року – ще на 40153 тис. грн., що на кінець 2020 року становило – 301843 тис. грн.

Протягом аналізованого періоду у ПрАТ «МЗМВ» спостерігається загальне збільшення фінансового результату від звичайної діяльності до оподаткування, який в 2018 році становив – 48206 тис. грн., а в 2020 році – 53199 тис. грн., що є свідченням ефективної політики управління господарськими та фінансовими витратами.

Чистий прибуток ПрАТ «МЗМВ» в 2019 році проти 2018 року збільшився на 78757 тис. грн., а в 2020 році проти 2019 року відбулось його зменшення на 74950 тис. грн., що на кінець 2020 року становило – 43266 тис. грн. Так, загальна тенденція до збільшення чистого прибутку з 2018 до 2020 років заслуговує позитивної оцінки. Аналогічні висновки можна зробити і для показника рентабельності обороту, який протягом 2018-2020 років збільшився з 8,77% до 11,103%, що свідчить про покращення прибутковості товариства.

Дослідження фінансово-господарської діяльності підприємства ПрАТ «МЗМВ» пропонується продовжити на основі розрахунку часткових показників оцінки фінансового стану підприємства за 2018-2020 роки (таблиця 2.4).

Аналізуючи розраховані фінансові коефіцієнти ПрАТ «МЗМВ» за 2018-2020 роки, що наведені в таблиці 2.4 можна зробити наступні висновки.

Підприємство ПрАТ «МЗМВ» протягом 2018-2020 років характеризується незалежністю від позикових джерел фінансування, про що свідчить розрахований коефіцієнт фінансової автономії. Так, його значення протягом досліджуваного періоду має збільшувальну тенденцію та на багато перевищує оптимальне значення 0,5, що і свідчить про самофінансування підприємства. Відповідно до цього, відбувається зменшення коефіцієнта фінансової залежності з 1,062 в 2018 році до 1,055 в 2020 році, що є свідченням зниження частки позикових джерел фінансування діяльності ПрАТ «МЗМВ» в сукупному капіталі та покращення фінансового стану підприємства. При цьому,

розраховані коефіцієнти автономії та фінансової залежності свідчать про ефективну структуру капіталу ПрАТ «МЗМВ» протягом аналізованого періоду. Підтверджує наведені висновки і розрахований коефіцієнт фінансового ризику за 2018-2020 роки зі значеннями: 0,062, 0,247 та 0,055 відповідно, що свідчить про нарощення фінансової стійкості ПрАТ «МЗМВ».

Таблиця 2.4 – Фінансові показники діяльності ПрАТ «МЗМВ» за 2018-2020 рр.

Показник	2018 рік	2019 рік	2020 рік	Відхилення (+;-) 2019 до 2018 р.		Відхилення (+;-) 2020 до 2019 р.	
				абсолютне	відносне, %	абсолютне	відносне, %
1. Коефіцієнт автономії	0,941	0,802	0,948	-0,139	-14,80	0,145	18,14
2. Коефіцієнт фінансової залежності	1,062	1,247	1,055	0,184	17,36	-0,191	-15,35
3. Коефіцієнт фінансової стійкості	0,941	0,805	0,954	-0,137	-14,53	0,150	18,60
4. Коефіцієнт фінансового ризику	0,062	0,247	0,055	0,184	295,80	-0,191	-77,55
5. Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,069	0,226	1,610	0,156	225,29	1,385	613,82
6. Коефіцієнт покриття	7,598	3,580	14,059	-4,018	-52,88	10,479	292,69

Протягом 2018-2020 років коефіцієнт фінансової стійкості ПрАТ «МЗМВ» має загальну тенденцію до збільшення. Так, в 2019 році в порівнянні з 2018 роком даний показник зменшився на 0,137 і становив – 0,805, а в 2020 році проти 2019 року відбулось його збільшення на 0,150, що на кінець року становило – 0,954. Це означає, що в 2020 році у ПрАТ «МЗМВ» частка стабільних джерел фінансування у їх загальному обсязі становила – 95,4%, що є позитивним результатом діяльності товариства адже перевищує оптимальне значення 0,8.

Протягом 2018-2020 років у ПрАТ «МЗМВ» спостерігається тенденція до значного зростання коефіцієнта абсолютної ліквідності. Так, в 2018 році він становив – 0,069, в 2019 році відбулось його збільшення до 0,226, а в 2020 році

– ще до 1,610. При цьому, розраховані значення коефіцієнта абсолютної ліквідності ПрАТ «МЗМВ» за 2019-2020 роки перевищують оптимальне значення 0,2, що свідчить про достатність грошових коштів для негайного покриття всіх поточних зобов'язань і забезпечень підприємства.

У ПрАТ «МЗМВ» протягом аналізованого періоду спостерігається збільшувальна тенденція коефіцієнту покриття. Так, в 2019 році порівняно з 2018 роком даний показник зменшився на 4,018 та становив – 3,580, а в 2020 році відносно 2019 року відбулось його збільшення на 10,479, що на кінець 2020 року становило – 14,059. Це свідчить про те, що оборотні активи ПрАТ «МЗМВ» в 2020 році в 14 раз перевищують поточні зобов'язання і забезпечення, що є свідченням стійкого фінансового стану підприємства.

Останнім етапом дослідження фінансово-господарської діяльності ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» є оцінка ефективності використання трудових ресурсів підприємства за 2018-2020 рр. (таблиця 2.5).

Таблиця 2.5 – Показники ефективності використання трудових ресурсів ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» за 2018-2020 рр.

Показник	2018 рік	2019 рік	2020 рік	Відхилення (+;-) 2019 до 2018 р.		Відхилення (+;-) 2020 до 2019 р.	
				абсолют- не, тис. грн.	віднос- не, %	абсолют- не, тис. грн.	віднос- не, %
1. Середньооблікова чисельність працівників, осіб	281	265	273	-16,00	-5,69	8,00	3,02
2. Фонд оплати праці, тис. грн.	36024	42039	49956	6015,00	16,70	7917,00	18,83
3. Середньомісячна заробітна плата, грн.	10683,2	13219,81	15249,08	2536,54	23,74	2029,27	15,35
4. Продуктивність праці, грн.	1599,99	1894,34	1427,42	294,35	18,40	-466,92	-24,65

Проаналізувавши показники таблиці 2.5 можна зробити висновок, що зменшення обсягів виробництва ПрАТ «МЗМВ» супроводжувалося зменшенням показників ефективності використання трудових ресурсів. При загальному зменшенні середньооблікової чисельності працівників протягом

2018-2020 років, відбулось зменшення продуктивності праці у розрахунку на одну особу. Так, в 2019 році значення показника продуктивності праці в розрахунку на одну особу збільшилось на 294,35 грн., що становило 1894,34 грн., а в 2020 році проти 2019 року відбулось її зменшення на 466,92 грн., що на кінець 2020 року становило – 1427,42 грн. Необхідно відмітити, що протягом 2018-2020 років у ПрАТ «МЗМВ» зростає фонд оплати праці, відповідно до чого збільшується і середньомісячна заробітна плата працівників підприємства. Так, її вартість в 2018 році становила – 10683,2 тис. грн., в 2019 році – 13219,81 тис. грн., а в 2020 році – 15249,08 грн.

Проведений аналіз фінансово-господарської діяльності підприємства ПрАТ «МЗМВ» за 2018-2020 роки дав можливість визначити сильні та слабкі сторони діяльності підприємства. Так, до сильних сторін ПрАТ «МЗМВ» можна віднести: ефективну структуру активів з перевищенням оборотних активів над необоротними; ефективну структуру капіталу, що частка позикових джерел фінансування не досягає 10%; достатність власного оборотного капіталу; оновлення основних засобів; високий рівень ліквідності та платоспроможності; висока фінансова стійкість підприємства; високий рівень рентабельності; збільшення середньомісячної заробітної плати. Слабкими сторонами діяльності товариства є: зниження обсягів виручки від реалізації в 2020 році.

2.2. Аналіз складу, структури та динаміки позикового капіталу ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод»

Ефективність функціонування будь-якого вітчизняного підприємства залежить від ефективної стратегії управління позиковим капіталом підприємства, її важливою складовою є своєчасна та адекватна оцінка позикового капіталу господарюючого суб'єкта.

Як зазначалось раніше, оцінка позикового капіталу вітчизняних господарюючих суб'єктів необхідно проводити за двома напрямками: аналіз складу, структури та динаміки позикового капіталу, а також оцінка ефективності його використання.

Проведений фінансово-економічний аналіз підприємства ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» виявив тенденцію до зменшення суми сукупного капіталу підприємства та загального збільшення позикової його частини, що загалом свідчить про покращення структури капіталу господарюючого суб'єкта. Дані висновки є поверхневими, тому для більш поглибленої оцінки позикового капіталу підприємства, причин його зниження та загальної оцінки ефективності діяльності підприємства пропонуємо детально дослідити стан, структуру та динаміку позикового капіталу ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» за 2018-2020 роки (таблиця 2.6).

Аналіз даних таблиці 2.6 свідчить про загальне збільшення суми позикового капіталу підприємства ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» протягом аналізованого періоду. Так, в 2018 році його вартість становила 24144 тис. грн. , в 2019 році проти 2018 року його вартість збільшилась на 67460 тис. грн. або на 279,41%, а вже в 2020 році проти 2019 року відбулось зменшення вартості на 62059 тис. грн. або на 67,75%, що на кінець 2020 року становило – 29545 тис. грн.

Структура позикового капіталу ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» за 2018-2020 рр. складається з довгострокових зобов'язань і забезпечень та поточних зобов'язань і забезпечень. При цьому, поточні зобов'язання та забезпечення представлені поточною кредиторською заборгованістю, поточними забезпеченнями та іншими поточними зобов'язаннями. Детальних розгляд структури позикового капіталу досліджуваного підприємства ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» за 2018-2020 роки зображено на рисунку 2.3.

Таблиця 2.6 – Склад, структура та динаміка позикових коштів ПАТ «Миргородський завод мінеральних вод» за 2018-2020 роки

Показник	2018 рік		2019 рік		2020 рік		Відхилення (+;-) 2019 до 2018 р.			Відхилення (+;-) 2020 до 2019 р.		
	сума, тис. грн.	струк- тура, %	сума, тис. грн.	струк- тура, %	сума, тис. грн.	струк- тура, %	абсо- лютне, тис. грн.	у струк- турі, п.п.	віднос- не, %	абсо- лютне, тис. грн.	у струк- турі, п.п.	віднос- не, %
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
1. Довгострокові зобов'язання і забезпечення	0	0,00	1006	1,10	2142	7,25	1006	1,10	X	1136	6,15	112,92
1.1. Інші довгострокові зобов'язання	0	0,00	1006	1,10	2142	7,25	1006	1,10	X	1136	6,15	112,92
2. Поточні зобов'язання і забезпечення	24144	100,00	90598	98,90	27403	92,75	66454	-1,10	275,24	-63195	-6,15	-69,75
2.1. Поточна кредиторська заборгованість	15991	66,23	79318	86,59	14635	49,53	63327	20,36	396,02	-64683	-37,05	-81,55
- за довгостроковими зобов'язаннями	0	0,00	357	0,39	591	2,00	357	0,39	X	234	1,61	65,55

Продовження таблиці 2.6

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
- за товари, роботи, послуги	10420	43,16	13279	14,50	6215	21,04	2859	-28,66	27,44	-7064	6,54	-53,20
- з одержаних авансів	2	0,01	0	0,00	0	0,00	-2	-0,01	-100,00	0	0,00	X
- з бюджетом	4159	17,23	13610	14,86	5252	17,78	9451	-2,37	227,24	-8358	2,92	-61,41
- зі страхування	296	1,23	340	0,37	458	1,55	44	-0,85	14,86	118	1,18	34,71
- з оплати праці	1072	4,44	1364	1,49	1622	5,49	292	-2,95	27,24	258	4,00	18,91
- з учасниками	37	0,15	50020	54,60	37	0,13	49983	54,45	135089, 19	-49983	-54,48	-99,93
- із внутрішніх розрахунків	5	0,02	348	0,38	460	1,56	343	0,36	6860,00	112	1,18	32,18
2.2. Поточні забезпечення	8080	33,47	11233	12,26	12710	43,02	3153	-21,20	39,02	1477	30,76	13,15
2.3. Інші поточні зобов'язання	73	0,30	47	0,05	58	0,20	-26	-0,25	-35,62	11	0,15	23,40
Разом позикового капіталу	24144	100,00	91604	100,00	29545	100,00	67460	0,00	279,41	-62059	0,00	-67,75

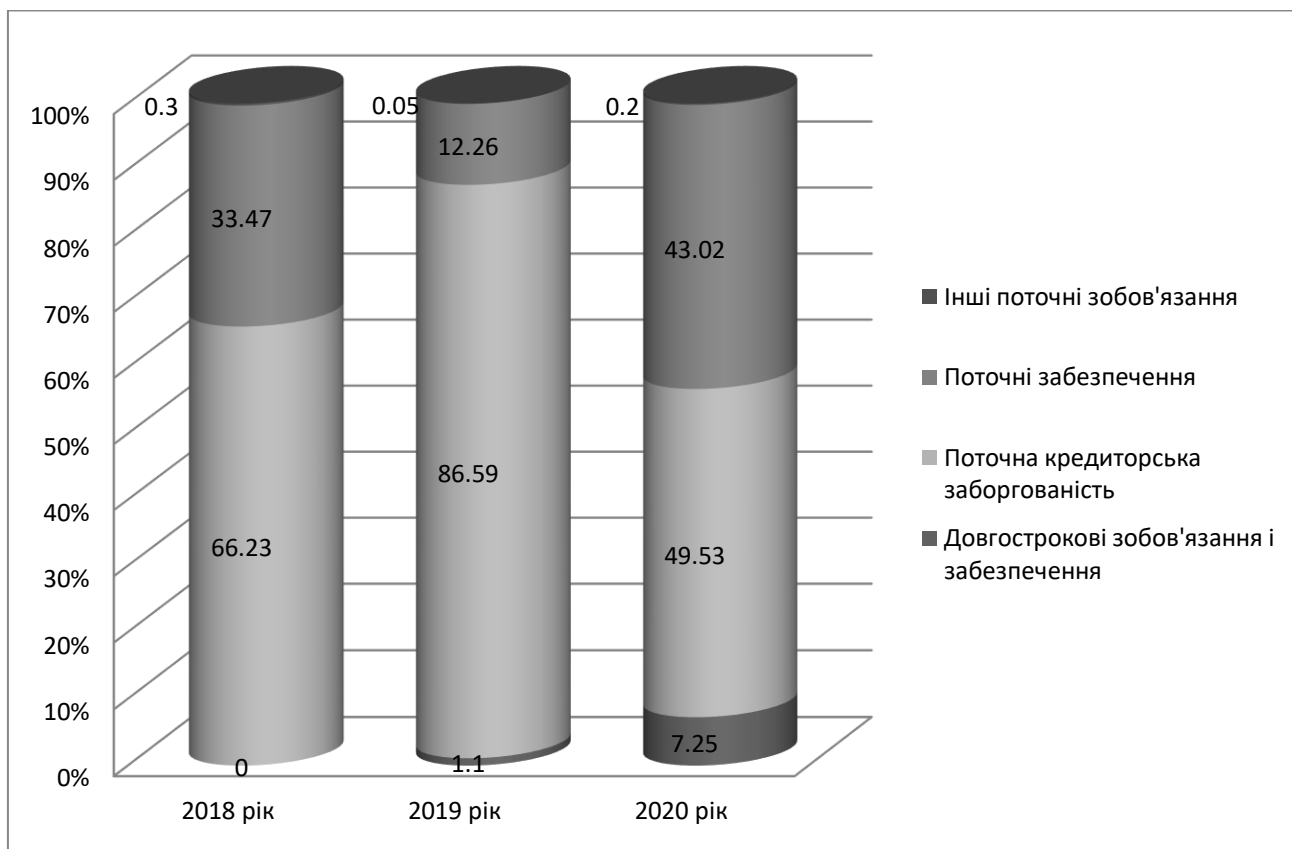

Рисунок 2.3 – Структура позикового капіталу ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» за 2018-2020 рр.

Аналіз рисунку 2.3 показує, що в структурі позикового капіталу ПрАТ «МЗМВ» протягом 2018-2020 років переважає поточна кредиторська заборгованість із частками 66,23%, 86,59% та 49,53% відповідно. Частка поточних забезпечень досліджуваного підприємства протягом 2018-2020 років збільшується з 33,47% в 2018 році до 43,02% в 2020 році. Довгострокові зобов'язання підприємства в 2018 році не мали місця, а в 2020 році їх частка в сукупному позиковому капіталі становила – 7,25%. Розглянемо абсолютну динаміку зміни складових позикового капіталу протягом 2018-2020 років більш детально.

В 2018 році підприємство ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» не мало довгострокових зобов'язань і забезпечень, але вже в 2019 році їх вартість становила – 1006 тис. грн., а в 2020 році проти 2019 року відбулось їх збільшення ще до 2142 тис. грн. відзначимо, що довгострокові зобов'язання і

забезпечення повністю представлені іншими довгостроковими зобов'язаннями підприємства.

Вартість поточних зобов'язань і забезпечень підприємства ПрАТ «МЗМВ» протягом 2018-2020 рр. зростає з 24144 тис. грн. в 2018 році до 27403 тис. грн. в 2020 році. Відзначимо, що найбільша вартість поточних зобов'язань і забезпечень спостерігалась в 2019 році – 90598 тис. грн., частка їх в сукупному позиковому капіталі становила – 98,9%. В 2018 році частка поточних зобов'язань і забезпечень в сукупному позиковому капіталі становила 100%, в 2019 році відбулось зменшення частки на 1,1 п.п., а в 2020 році проти 2019 року частка зменшилась ще на 6,15 п.п. і становила 92,75%.

Поточна кредиторська заборгованість ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» складається з поточної заборгованості за довгостроковими зобов'язаннями; товари, роботи, послуги; з одержаних авансів; з бюджетом; зі страхування; з оплати праці; з учасниками; із внутрішніх розрахунків. Наведемо структуру елементів поточної кредиторської заборгованості ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» окремо за кожним роком діяльності підприємства на рисунках 2.4-2.6.

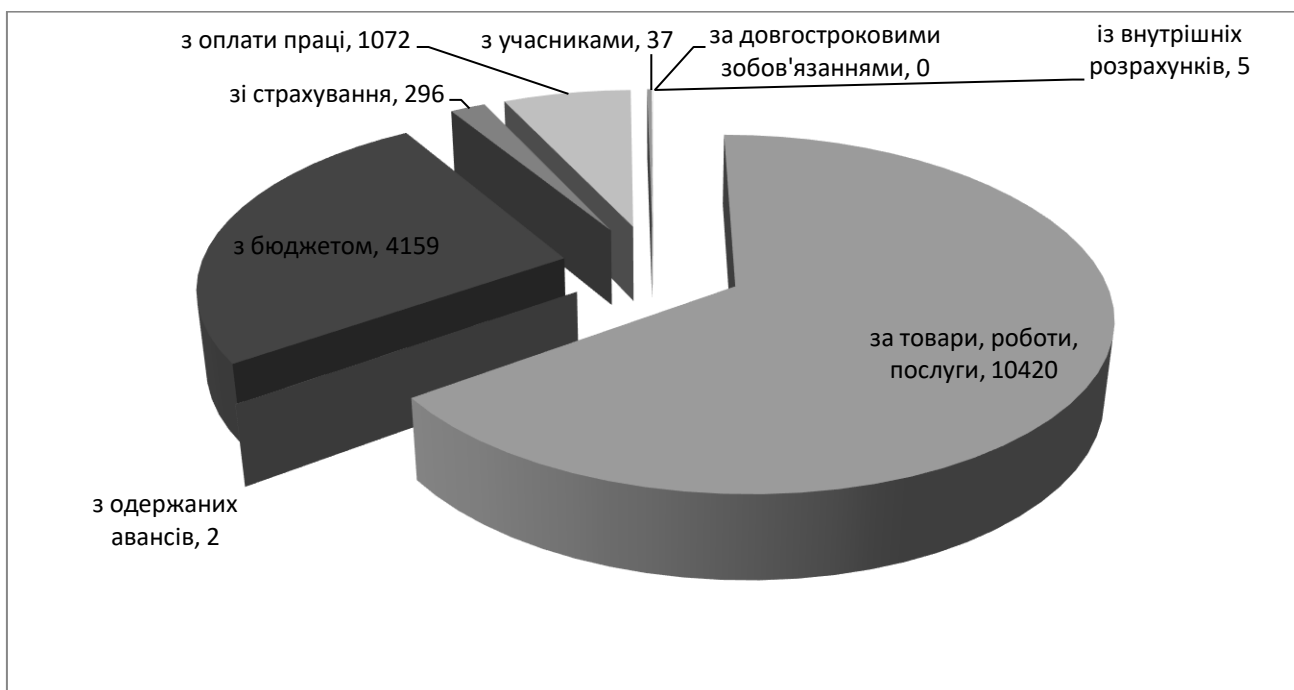

Рисунок 2.4 – Склад поточної кредиторської заборгованості ПрАТ «МЗМВ» за 2018 рік

Аналізуючи поточну кредиторську заборгованість ПрАТ «МЗМВ» в 2018 році можна сказати наступне. Найбільшу частку в структурі поточної кредиторської заборгованості займає кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги. Так, її вартість в 2018 році становила – 10420 тис. грн., що становило 65% кредиторської заборгованості та 43,16% позикового капіталу підприємства. Кредиторська заборгованість з бюджетом в 2018 році становить – 4159 тис. грн., або 26% поточної кредиторської заборгованості, або 17,23% позикового капіталу ПрАТ «МЗМВ». Поточна кредиторська заборгованість з оплати праці в 2018 році становила – 1072 тис. грн. або 4,44% від сукупного позикового капіталу.

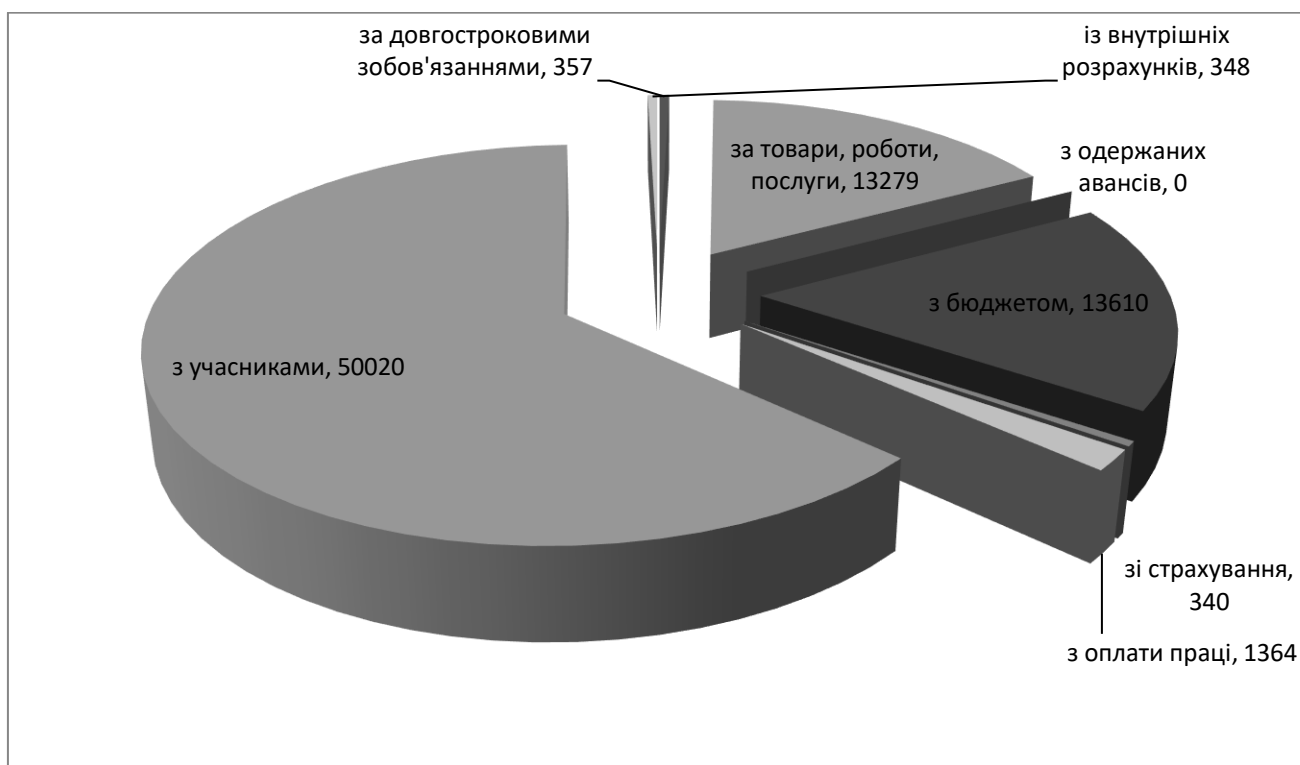

Рисунок 2.5 – Склад поточної кредиторської заборгованості ПрАТ «МЗМВ» за 2019 рік

Структура поточної кредиторської заборгованості ПрАТ «МЗМВ» в 2019 році зовсім відрізняється від структури 2018 року. Так, найбільшу питому вагу в поточній кредиторській заборгованості займає заборгованість з учасниками, яка в аналізованому році становила – 50020 тис. грн., що становить 63% всієї

кредиторської заборгованості та 54,6% позикового капіталу підприємства. Наступною за вагою частки поточної кредиторської заборгованості є заборгованість з бюджетом із вартістю 13610 тис. грн., що становить 17% поточної кредиторської заборгованості та 14,86% позикового капіталу підприємства. Майже такої ж ваги є і поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги із вартістю 13279 тис. грн., що становить 16% кредиторської заборгованості та 14,5% позикового капіталу підприємства.

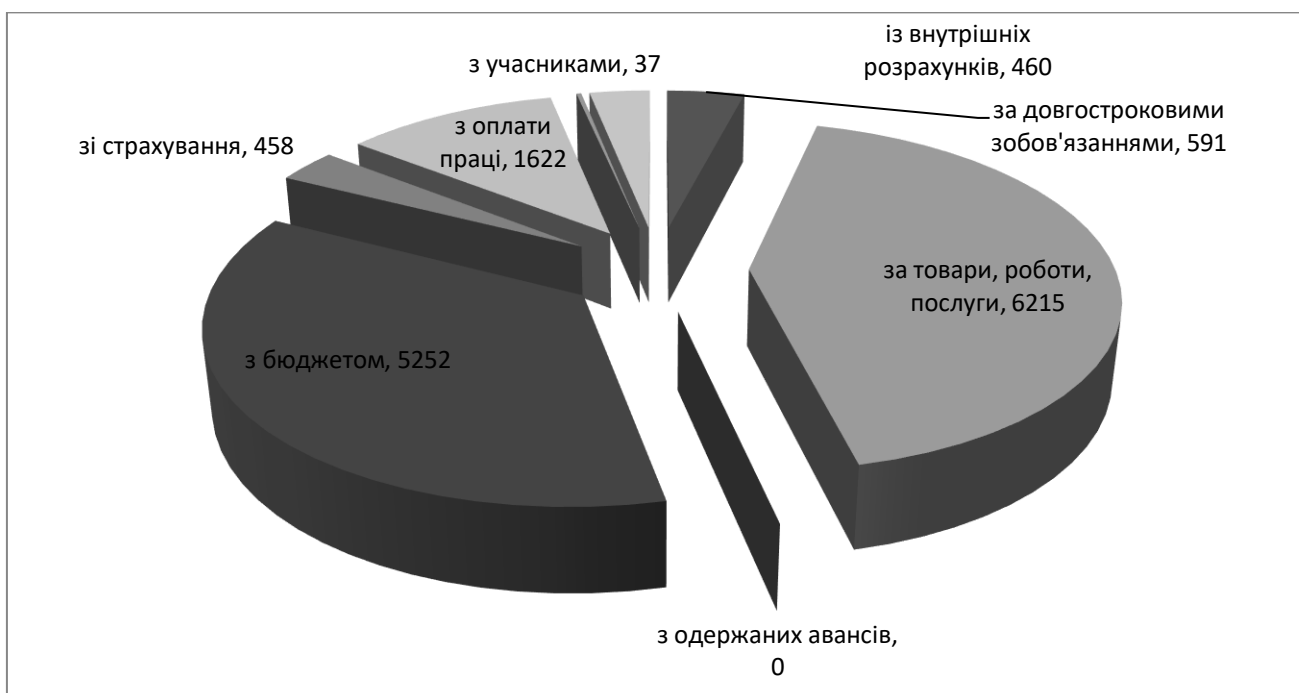

Рисунок 2.6 – Склад поточної кредиторської заборгованості ПрАТ «МЗМВ» за 2020 рік

Аналізуючи поточну кредиторську заборгованість ПрАТ «МЗМВ» в 2020 році можна сказати наступне. Найбільшу частку в структурі поточної кредиторської заборгованості займає заборгованість за товари, роботи, послуги. Так, її вартість в 2020 році становила – 6215 тис. грн., що становило 42% кредиторської заборгованості та 21,04% позикового капіталу підприємства. Кредиторська заборгованість з бюджетом в 2020 році становить – 5252 тис. грн., або 36% поточної кредиторської заборгованості, або 17,78% позикового капіталу ПрАТ «МЗМВ». Поточна кредиторська заборгованість з оплати праці

в 2020 році становила – 1622 тис. грн. або 5,49% від сукупного позикового капіталу.

Протягом аналізованого періоду спостерігається загальне зменшення суми кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги. Так, в 2019 році проти 2018 року їх вартість зросла на 27,44% і становила 13279 тис. грн., а в 2020 році проти 2019 року відбулось її зменшення на 53,2%, що становило 6215 тис. грн.

Поточна кредиторська заборгованість з бюджетом протягом 2018-2020 року збільшується з 4159 тис. грн. в 2018 році до 5252 тис. грн. в 2020 році. Збільшення спостерігається і у поточної кредиторської заборгованості зі страхування, яка в 2018 році становила – 296 тис. грн., а в 2020 році – 458 тис. грн. Аналогічна тенденція спостерігається і у кредиторської заборгованості з оплати праці. Так, її вартість в 2019 році проти 2018 року збільшилась на 27,24% і становила – 1364 тис. грн., а в 2020 році проти 2019 року – на 18,91%, що на кінець року становило – 1622 тис. грн. Збільшення вартості протягом 2018-2020 років у ПрАТ «МЗМВ» спостерігається і у кредиторської заборгованості із внутрішніх розрахунків, які збільшились з 5 тис. грн. до 460 тис. грн. відповідно.

Окремої уваги заслуговує поточна кредиторська заборгованість з учасниками вартість якої в 2019 році проти 2018 року збільшилась аж на 49983 тис. грн., що на кінець року становило – 50020 тис. грн. при цьому, вже в 2020 році проти 2019 року спостерігається її зниження на 99,93%, що на кінець року відповідало значенню 2018 року та становило – 37 тис. грн.

Додатково необхідно провести оцінку кредиторської заборгованості по відношенню до дебіторської заборгованості. Так, як кредиторська заборгованість є джерелом покриття дебіторської заборгованості підприємства, доцільним є проведення порівняльного аналізу дебіторської та кредиторської заборгованості ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод», що наведено в таблиці 2.7.

Таблиця 2.7 – Порівняльний аналіз дебіторської та кредиторської заборгованості ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» за 2018-2020 рр.

Показник	2018 рік	2019 рік	2020 рік	Відхилення (+;-) 2019 до 2018 р.		Відхилення (+;-) 2020 до 2019 р.	
				абсолютне, тис. грн.	відносне, %,	абсолютне, тис. грн.	відносне, %,
1. Дебіторська заборгованість, тис. грн.	84034	238828	148282	154794	184,20	-90546	-37,913
у т.ч. товарного характеру	0	0	0	0	X	0	X
2. Кредиторська заборгованість, тис. грн.	15991	79318	14635	63327	396,02	-64683	-81,549
у т.ч. товарного характеру	10420	13279	6215	2859	27,44	-7064	-53,197
3. Співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості, грн..	5,255	3,011	10,132	-2	-42,7	7	236,498
у т.ч. товарного характеру	0	0	0	0	X	0	X

Отже, підприємство ПрАТ «МЗМВ» протягом 2018-2020 років дотримувалось політики перевищення дебіторської заборгованості над кредиторською. Так, приріст дебіторської заборгованості в 2019 році проти 2018 року склав 184,20%, а в 2020 році відбулось її зниження на 37,91%, а кредиторської на 396,02% та зменшення на 81,549% відповідно. В 2018 році на 1 грн. сукупної кредиторської заборгованості припадало 5,255 грн. дебіторської заборгованості, в 2019 році – 3,011 грн., а в 2020 році – 10,132 грн. Дана тенденція свідчить про іммобілізацію власного капіталу. При цьому, відмітимо, що перевищення дебіторської заборгованості над кредиторською означає відволікання коштів з господарського обороту і в подальшому може призвести до необхідності залучення дорогих кредитів банку і позик для забезпечення поточної виробничо-господарської діяльності підприємства.

Проведений аналіз складу, структури та динаміки позикового капіталу підприємства ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» свідчить про

зниження рівня фінансування підприємства позиковими коштами, відсутність кредитних джерел фінансування та ефективну політику управління кредиторською та дебіторською заборгованістю.

2.3. Оцінка ефективності використання позикового капіталу ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод»

Оцінка позикового капіталу підприємства не зупиняється на дослідженні стану, структури та динаміки, а доповнюється оцінкою ефективності використання позикових коштів господарюючого суб'єкта. Дослідження ефективності ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» пропонується проводити на основі розрахунку основних часткових коефіцієнтів, а також фінансового левериджу.

Оцінку ефективності використання позикового капіталу досліджуваного підприємства почнемо з розрахунку часткових показників (таблиця 2.8).

Аналізуючи дані таблиці 2.8 можна сказати наступне. Протягом 2018-2020 років у підприємства ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» загалом зменшується коефіцієнт фінансової напруги з 0,058 в 2018 році до 0,052 в 2020 році. Дана тенденція щодо зниження частки позикових коштів в сукупному капіталі підприємства свідчить про підвищення рівня самофінансування господарюючого суб'єкта.

Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів мав місце в 2019 році зі значенням – 0,003, а в 2020 році відбулось його збільшення на 0,004 та значення на кінець року досягло 0,007. Розрахований показник довгострокового залучення позикових коштів протягом 2018-2020 років не відповідає умові нормативного значення на рівні 0,3, що свідчить про недостатність залучень підприємства на довгостроковий період.

Таблиця 2.8 – Показники ефективності використання позикового капіталу
ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» за 2018-2020 рр.

Показник	2018 рік	2019 рік	2020 рік	Відхилення (+;-) 2019 до 2018 р.		Відхилення (+;-) 2020 до 2019 р.	
				абсолютне, тис. грн.	відносне, %,	абсолютне, тис. грн.	відносне, %,
Коефіцієнт фінансової напруги	0,059	0,198	0,052	0,139	237,240	-0,145	-73,483
Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів	0,000	0,003	0,007	0,003	X	0,004	127,267
Коефіцієнт фінансування	0,062	0,244	0,048	0,181	290,85	-0,195	-80,162
Коефіцієнт фінансового левериджу	0,006	0,059	0,003	0,054	952,25	-0,057	-95,435
Коефіцієнт структури позикового капіталу	1,000	0,989	0,928	-0,011	-1,098	-0,062	-6,220
Коефіцієнт оборотності позикового капіталу	27,988	6,246	23,147	-21,742	-77,683	16,901	270,593
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	28,116	6,329	26,627	-21,787	-77,49	20,298	320,717
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,069	0,226	1,610	0,156	225,286	1,385	613,821
Коефіцієнт швидкої ліквідності	5,231	3,009	10,092	-2,222	-42,475	7,083	235,368
Коефіцієнт поточної ліквідності	7,598	3,580	14,059	-4,018	-52,880	10,479	292,691

Протягом аналізованого періоду відбулось зменшення коефіцієнта фінансування ПрАТ «МЗМВ». Так, в 2018 році його значення становило – 0,062, в 2019 році проти 2018 року відбулось збільшення на 0,181 і становило 0,244, а в 2020 році проти 2019 року відбулось його зменшення на 0,195, і становило 0,048. Дана тенденція свідчить про зменшення залежності підприємства від позикових джерел фінансування та підвищення стійкості фінансового стану господарюючого суб'єкта.

Загальне зниження коефіцієнту фінансового левериджу з 0,006 в 2018 році до 0,003 в 2020 році свідчить про зниження залежності ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» від довгострокових зобов'язань.

Коефіцієнт структури позикового капіталу в 2018 році становив – 1, в 2019 році проти 2018 року його значення зменшується на 1,1% і становить 0,989, а в 2020 році проти 2019 року відбувається зниження до 0,928, що свідчить про покращення структури позикових коштів ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод».

Відзначимо, що протягом 2018-2020 років у ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» знижується коефіцієнт оборотності позикового капіталу. Так, в 2018 році його значення становило майже 28, а в 2019 році проти 2018 року відбулось зниження на 21,7 обороти та становило 6,246, а в 2020 році проти 2018 року відбулось прискорення оборотності до 23,147. Показник оборотності кредиторської заборгованості має аналогічний характер. Так, в 2019 році проти 2018 року його значення зменшилось на 21,787 обороти та становило 6,329, а в 2020 році проти 2019 року відбулось збільшення до 26,627 оборотів. Дані показники оборотності свідчать про загальне уповільнення оборотності як кредиторської заборгованості так і позикового капіталу в цілому, що свідчить про підвищення їх вартості.

Протягом 2018-2020 років відбувається збільшення всіх показників ліквідності підприємства ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод». Так, коефіцієнт абсолютної ліквідності в 2019 році проти 2018 року збільшився на 225% і становив – 0,226, а в 2020 році проти 2019 року – ще на 613 % і становив – 1,61. Це свідчить про те, що в 2020 році підприємство ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» повністю покриває поточну заборгованість за рахунок найбільш ліквідних активів та ще залишаються кошти. Така тенденція свідчить про підвищення рівня ліквідності підприємства та відповідність його найкращому стану ліквідності, адже розрахований показник 2020 року набагато перевищує нормативне значення 0,2.

Коефіцієнт швидкої ліквідності ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» в 2018 році набув значення 5,231, в 2019 році проти 2018 року відбулось його зменшення на 42% і становив – 3,009, а в 2020 році проти 2019 року відбулось його збільшення на 7,083, що на кінець року становило

10,092. Так, розраховані значення коефіцієнта швидкої ліквідності свідчать про те, що ПрАТ «МЗМВ» в 2020 році може покрити поточні зобов'язання та забезпечення за рахунок грошових коштів та дебіторської заборгованості 14 разів, що є свідченням досить високого рівня фінансової ліквідності підприємства. Аналогічна динаміка зміни спостерігається і у показника поточної ліквідності, який протягом 2018-2020 року збільшився з 7,598 до 14,059, що підтверджує високий рівень забезпеченості коштами підприємства.

Наступним етапом проведення оцінки ефективності використання позикових коштів підприємства ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» є розрахунок показника фінансового левериджу. Як зазначалось раніше, фінансовий леверидж – це використання підприємством позикового капіталу, яке впливає на зміну доходності власного капіталу і дає йому можливість одержати додатковий прибуток на власний капітал. Розрахунок даного показника виявить рівень додаткового прибутку господарюючого суб'єкта на власний капітал. Розрахунок ефекту фінансового левериджу проводиться на основі формули 1.1 за 2018-2020 роки (таблиця 2.9).

Аналізуючи дані таблиці 2.9 можна зробити наступні висновки. Так, чистий прибуток ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» має неоднозначну тенденцію. В 2019 році проти 2018 року відбулось його збільшення на 78757 тис. грн. та становило – 118216 тис. грн., а в 2020 році проти 2019 року відбулось його зменшення на 74950 тис. грн., що на кінець року становило – 43266 тис. грн. Такі зміни відбулись в результаті зниження виручки від реалізації продукції та є свідченням погіршення діяльності підприємства в 2020 році.

Розраховані коефіцієнти оподаткування ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» за 2018-2020 роки мають майже однакові результати. Так, в 2018-2019 роках його значення становило 0,181, в 2020 році проти 2019 року відбулось збільшення на 0,006 і становило 0,187. Такі зміни відбулись за рахунок перевищення темпу росту податку на прибуток над прибутком від звичайної діяльності в 2020 році. Виходячи з наведених змін кредитний

коректор набуває найменшого значення в 2018 - 2019 роках – його значення найменше.

Таблиця 2.9 – Розрахунок ефекту фінансового левериджу підприємства
ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» за 2018-2020 рр.

Показники	2018 рік	2019 рік	2020 рік	Відхилення (+;-) 2019 до 2018 р.	Відхилення (+;-) 2020 до 2019 р.
Прибуток до сплати податків та відсотків, тис. грн.	48481	144027	58361	95546	-85666
Фінансові витрати, тис. грн.	0	149	329	149	180
Прибуток від звичайної діяльності до оподаткування, тис. грн.	48206	144383	53199	96177	-91184
Податок на прибуток, тис. грн.	8747	26167	9933	17420	-16234
Прибуток від звичайної діяльності, тис. грн.	39459	118216	43266	78757	-74950
Коефіцієнт оподаткування	0,181	0,181	0,187	0,000	0,005
Середній розмір капіталу, тис. грн.	290112	349472	375307	59359,5	25835,5
у тому числі:				0	0
власного капіталу	237857,5	291598	314733	53740	23135
позикового капіталу	52254,5	57874	60574,5	5619,5	2700,5
Плече фінансового важеля (коефіцієнт заборгованості)	0,220	0,198	0,192	-0,021	-0,006
Рентабельність власного капіталу, %	16,589	40,541	13,747	23,951	-26,794
Рентабельність сукупного капіталу, %	13,601	33,827	11,528	20,226	-22,299
Середньозважена ціна позикового капіталу, %	0,000	0,257	0,543	0,257	0,286
Темп інфляції, %	9,8	4,1	5	-5,7	0,9
Ефект фінансового левериджу, %					
в умовах стабільності цін	2,446	5,455	1,719	3,009	-3,736
в умовах інфляції	22,381	21,444	17,829	-0,936	-3,615

Середній розмір капіталу ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» протягом 2018-2020 років зростає. Так, в 2018 році його значення досягало 290112 тис. грн., в 2019 році проти 2018 року відбулось збільшення на 59359,5 тис. грн. і становило – 349472 тис. грн., а в 2020 році проти 2019 року – ще на 25835,5 тис. грн., що становило – 375307 тис. грн. Відзначимо, що протягом аналізованого періоду постійно збільшується вартість середнього розміру власного капіталу. Так, в 2019 році проти 2018 року відбулось збільшення на 53740 тис. грн., а в 2020 році проти 2019 року – ще на 23135 тис. грн., що станом на 2020 рік набуло – 314733 тис. грн. Протягом 2018-2020 років, в аналогічному напрямку із власним капіталом, змінюється вартість позикового капіталу підприємства ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод». Так, його вартість в 2018 році становила – 52254,5 тис. грн., в 2019 році відбулось збільшення на 5619,5 тис. грн., а в 2020 році проти 2019 року – ще на 2700,5 тис. грн. Виходячи з наведених розрахунків, плече фінансового важеля в 2018 році становило – 0,22, в 2019 році проти 2018 року відбулось зниження до 0,198, а в 2020 році проти 2019 року – ще до 0,192. Дані розрахунки свідчать про те, що в 2018 році сила впливу плеча фінансового важеля найвища, а в 2020 році – найнижча.

Рентабельність власного капіталу ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» протягом аналізованого періоду загалом зменшується, що свідчить про зниження прибутковості та погіршення фінансового стану господарюючого суб'єкта. Так, в 2018 році даний показник становив 16,58%, в 2019 році відбулось збільшення до 40,541%, а в 2020 році відбулось зменшення до 13,75%. Рентабельність сукупного капіталу ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» протягом 2018-2020 років також, як і рентабельність власного капіталу, зменшується. В 2018 році його прибутковість досягла 13,601%, в 2019 році проти 2018 року відбулось збільшення показника до 33,827%, а в 2020 році проти 2019 року спостерігалось зменшення до 11,528%.

Розрахована середньозважена ціна позикового капіталу ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» протягом аналізованого періоду

збільшується. Так, в 2018 році його значення становило 0, в 2019 році відбулось його збільшення до 0,257%, а в 2020 році – ще до 0,543%. Збільшення даного показника відбулось за рахунок збільшення фінансових витрат, пов'язаних з позиковим капіталом ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод», при цьому їх частка досить незначна.

Відзначимо, що протягом аналізованого періоду відбулось загальне зниження індексу інфляції в Україні. Так, в 2018 році його річний рівень досяг 9,8%, в 2019 році відбулось зниження до 4,1%, а в 2020 році збільшення до 5%.

Розрахований ефект фінансового левериджу ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» в умовах стабільності цін протягом 2018-2020 років зменшується. Так, в 2018 році його значення становило 2,446%, в 2019 році проти 2018 року відбулось збільшення на 3,01 п.п. і становило – 5,455%, а в 2020 році проти 2019 року зменшилось на 3,736% та становило – 1,719%. Розрахунки свідчать про те, що в 2018 році за рахунок залучення в оборот підприємства позикових коштів ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» може збільшити рентабельність власного капіталу на 2,446%, в 2019 році – 5,455%, а в 2020 році – 1,719%. Так, як в умовах стабільності цін ефект фінансового левериджу набуває позитивного значення, тому необхідно збільшити плече фінансового важеля та підвищити частку позикових коштів в сукупному капіталу підприємства ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод».

Ефект фінансового левериджу ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» в умовах інфляції протягом аналізованого періоду зменшується. Так, даний показник в 2018 році становив 22,381%, в 2019 році проти 2018 року відбулось зменшення до 21,444%, а в 2020 році – ще до 17,829%. Дана тенденція свідчить про зниження ефективності використання позикових джерел підприємством ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод».

Загалом, проведені дослідження рівня ефективності використання позикових коштів підприємством ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» виявили, що досліджуваний господарюючий суб'єкт протягом 2018-2020

років ефективно використовував позиковий капітал, на що вказує майже всі розраховані показники ефективності. Відзначимо, що розрахований ефект фінансового левериджу протягом 2018-2020 років за умов інфляції знижується, що свідчить про зниження ефективності використання позикових коштів. При цьому, рекомендованим є підвищення частки позикових коштів в сукупному капіталі підприємства.

Висновки за розділом 2

Проведено аналіз фінансово-господарської діяльності підприємства ПрАТ «МЗМВ» за 2018-2020 роки, результатом якого стало визначення сильних та слабких сторін діяльності підприємства. Так, до сильних сторін ПрАТ «МЗМВ» можна віднести: ефективну структуру активів з перевищенням оборотних активів над необоротними; ефективну структуру капіталу, що частка позикових джерел фінансування не досягає 10%; достатність власного оборотного капіталу; оновлення основних засобів; високий рівень ліквідності та платоспроможності; висока фінансова стійкість підприємства; високий рівень рентабельності; збільшення середньомісячної заробітної плати. Слабкими сторонами діяльності товариства є: зниження обсягів виручки від реалізації в 2020 році.

Проведений аналіз складу, структури та динаміки позикового капіталу підприємства ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» свідчить про зниження рівня фінансування підприємства позиковими коштами, відсутність кредитних джерел фінансування та ефективну політику управління кредиторською та дебіторською заборгованістю. Так, в структурі позикового капіталу ПрАТ «МЗМВ» протягом 2018-2020 років переважає поточна кредиторська заборгованість із частками 66,23%, 86,59% та 49,53% відповідно.

При цьому, найбільшу частку в структурі поточної кредиторської заборгованості займає заборгованість за товари, роботи, послуги.

Проведено порівняльний аналіз дебіторської та кредиторської заборгованості ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» за 2018-2020 роки, результатом якого стало визначення значного перевищення дебіторської заборгованості над кредиторською, що означає відволікання коштів з господарського обороту і в подальшому може призвести до необхідності залучення дорогих кредитів банку і позик для забезпечення поточної виробничо-господарської діяльності підприємства.

Проведено дослідження рівня ефективності використання позикових коштів підприємством ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод», що виявило ефективне використання позикового капіталу досліджуваним господарюючим суб'єктом протягом 2018-2020 років, на що вказують майже всі розраховані показники ефективності. Розрахований ефект фінансового левериджу протягом 2018-2020 років в умовах стабільності цін та за умов інфляції знижується, що свідчить про зниження ефективності використання позикових коштів. При цьому, рекомендованим є підвищення частки позикових коштів в сукупному капіталі підприємства.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ПОЗИКОВИМ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА

3.1 Формування стратегії підвищення ефективності управління позиковим капіталом ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод»

Економічна ситуація в Україні зумовлює потребу в пошуку та використанні нових чинників, які забезпечують можливість виходу підприємств із кризового стану, вимагає формування та створення сучасних механізмів управління, що спрямовані на інтенсифікацію відтворювального процесу і підвищення рівня ефективності господарської діяльності в цілому. Одним з таких чинників може стати розробка та впровадження моделі фінансового моніторингу ефективності управління позиковим капіталом суб'єкта підприємництва.

Дослідження складу, структури та ефективності використання позикового капіталу підприємства ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» протягом 2018-2020 років визначили не досить оптимальну його структуру та визначено рекомендації для загального збільшення частки позикових джерел в структурі капіталу для підвищення ефективності фінансово-господарської діяльності підприємства. Так, підвищення ефективності використання позикового капіталу можливе шляхом розробки ефективної стратегії управління позиковим капіталом підприємства. Тому, пропонуємо зобразити стратегію підвищення ефективності управління позиковим капіталом ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» на рисунку 3.1.

Зображена на рисунку 3.1 стратегія підвищення ефективності управління позиковим капіталом ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» складається з трьох складових (етапів): створення теоретичної та інформаційної бази ефективності управління позиковим капіталом, аналіз інформаційної бази

та розробка й впровадження управлінських рішень щодо підвищення ефективності управління позиковим капіталом підприємства.

Рисунок 3.1 – Стратегія підвищення ефективності управління позиковим капіталом ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод»

Створення теоретичної та інформаційної бази ефективності управління позиковим капіталом суб'єкта підприємництва включає: збір теоретичної інформації щодо етапів та методів проведення управління позиковим капіталом та збір фінансових даних для оцінки позикового капіталу.

Аналіз інформаційної бази ефективності управління позиковим капіталом передбачає первинний аналіз фінансових даних, оцінку складу, структури та динаміки позикового капіталу та визначення ефективності використання позикових коштів суб'єктом підприємництва.

Наступним етапом стратегії підвищення ефективності управління позиковим капіталом є здійснення оптимізації його структури. Проведення даної процедури має на меті визначення найбільш ефективної структури капіталу, тобто частки позикових та власних коштів при якій аналізований господарюючий суб'єкт ефективно використовує позикові кошти та сукупний капітал в цілому. Ще однією перевагою даного напрямку покращення є визначення оптимального складу позикових джерел та за рахунок чого вони повинні фінансуватись.

Наступним етапом стратегії підвищення ефективності управління позиковим капіталом суб'єкта підприємництва є визначення факторів впливу на зміну ефективності використання позикових коштів. Так, даний напрям роботи визначає фактори, які позитивно або негативно вплинули на зміну ефективності використання позикових коштів, що дає можливість формування та впровадження управлінських дій щодо підтримання або покращення ефективності використання позикового капіталу.

Наступним етапом розробки стратегії підвищення ефективності управління позиковим капіталом є прогнозування основних фінансових показників на основі яких визначається та порівнюється ефективність використання позикових коштів. В результаті співставлення отриманих прогнозних даних із даними поточного періоду визначається динаміка ефективності використання позичкових коштів, відхилення та причини змін, що дає можливість провадження управлінських дій для покращення стану суб'єкта підприємництва.

Останнім етапом стратегії підвищення ефективності управління позиковим капіталом підприємства є трансформування отриманих результатів з виділеними больовими точками в управлінські рішення щодо їх нейтралізації, результатом чого стане підвищення ефективності управління позиковим капіталом підприємства ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод».

Розробка та впровадження стратегії підвищення ефективності управління позиковим капіталом наведених етапів дасть можливість визначити та постійно

контролювати оптимальну частку позикових коштів, визначати найбільш значимі фактори впливу на досягнутий рівень ефективності та на основі фінансового прогнозування визначати можливий майбутній рівень ефективності.

Оптимізація структури капіталу — це важливий етап аналізу капіталу, який полягає у визначенні оптимального співвідношення між власними коштами, які приносять прибуток, і позиковими коштами, які інверсовано у грошовій формі, в обмін на обов'язки їх повернення, за умови якого досягається максимальна ефективність діяльності підприємства [53, с. 27].

Основними завданнями процесу оптимізації структури капіталу є:

- формування такої структури капіталу підприємства, яка забезпечила б його розвиток у коротко- та довгостроковій перспективі;
- створення комфортних умов діяльності підприємства, за яких відбувається процес максимізації прибутку.

Не існує єдиного оптимального співвідношення власного і позикового капіталів для всіх підприємств, для кожного господарюючого суб'єкта він визначається окремо в залежності від ряду об'єктивних і суб'єктивних факторів. Серед головних суб'єктивних та об'єктивних факторів впливу на ефективне формування структури капіталу підприємством, яка б забезпечила умови найбільш ефективного його використання є:

- галузеві особливості діяльності господарюючого суб'єкта, які характеризують структуру активів та їх ліквідність;
- рівень ділової активності підприємства, а саме ефективність управління періодом тривалості операційного циклу підприємства, що визначають можливості для використання позикового капіталу;
- стадія життєвого циклу підприємства.

Виділяють такі етапи процесу оптимізації структури капіталу:

- 1) формування цілей розвитку капіталу підприємства;

2) визначення оптимального співвідношення між власним і позиковим капіталом;

3) оцінка розробленої структури капіталу. Оптимальною можна назвати таку структури джерел, що сформована в результаті оптимізації за різними критеріями [51, с. 207].

Можна виділити три найбільш поширені критерії оптимізації структури капіталу, а саме:

- 1) максимізація рентабельності власного капіталу;
- 2) мінімізація середньозваженої вартості капіталу;
- 3) мінімізація рівня фінансових ризиків [72, с. 238].

Розглянемо основні методичні підходи до вирішення завдань оптимізації структури капіталу підприємства та зобразимо на рисунку 3.2.

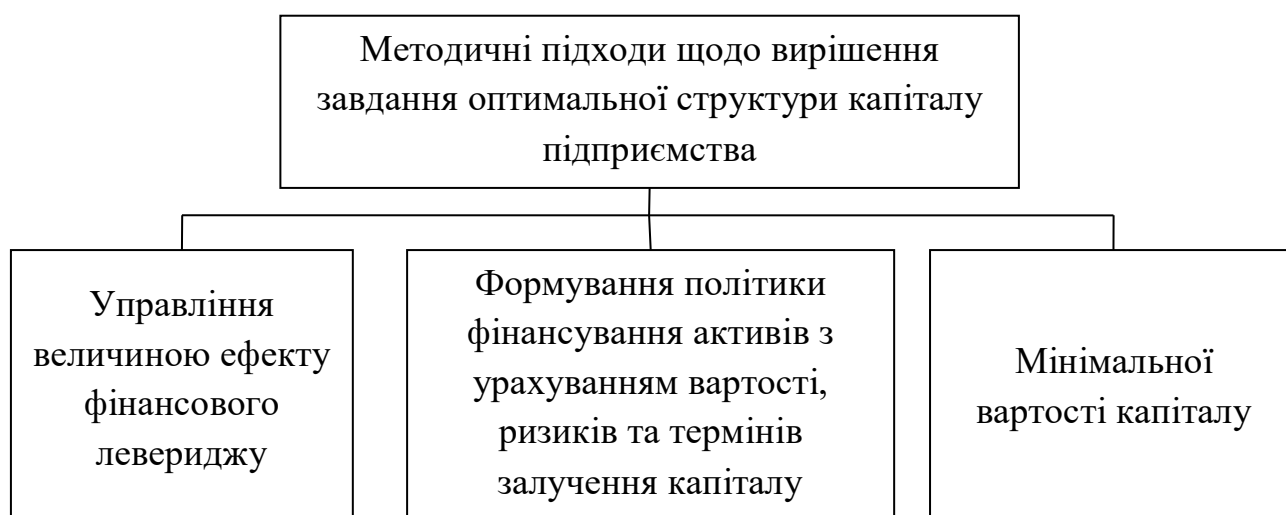

Рисунок 3.2 – Головні методичні підходи до оптимізації структури капіталу підприємства

Для оптимізації структури капіталу підприємства й підвищення його ефективності управління досить широко використовують метод ефекту фінансового левериджу.

Фінансовий леверидж (Financial Leverage) виникає у випадку використання акціонерним товариством позикових засобів фінансування,

плата за які постійна, тобто фінансовий леверидж має місце, коли підприємство залучає позиковий капітал.

Іншими словами, фінансовий леверидж це – рівень додатково отриманого прибутку на власний капітал за різних варіантів структури капіталу. Саме тому, оптимізацію структури капіталу можна проводити на основі рахунку ефекту фінансового левериджу відповідно до різного в співвідношення між позиковим та власним капіталом підприємства.

Формула розрахунку фінансового левериджу була наведена нами в першому розділі роботи (формула 1.1). Головними складовими при розрахунку ефекту фінансового левериджу є: податковий коректор, диференціал та коефіцієнт фінансового левериджу. На основі даних складових підприємство має можливість цілеспрямовано керувати ефектом фінансового левериджу у процесі своєї фінансової діяльності.

У зв'язку з високою динамічністю показника ефекту фінансового левериджу він потребує постійного моніторингу у процесі управління ефектом фінансового левериджу. Така динамічність даного показника обумовлена наступними факторами діяльності:

- кон'юнктура фінансового ринку, погіршення якої може призвести до різкого збільшення позикового капіталу та зменшення обсягів реалізації товарів, і як результат – валового прибутку підприємства від операційної діяльності;

- фінансова стійкість підприємства, зниження якої може призвести до ризику його банкрутства, що змушує кредиторів підвищувати рівень ставки процента за кредит.

Коефіцієнт фінансового левериджу – це важіль, що вказує на позитивний або негативний ефект, який отримується за рахунок відповідного значення його диференціалу. При позитивному значенні диференціала приріст коефіцієнта фінансового левериджу буде позитивно впливати на підвищення приросту коефіцієнта рентабельності власного капіталу і, навпаки, при негативному

значенні диференціалу приріст коефіцієнта фінансового левериджу збільшить темп зниження коефіцієнта рентабельності власного капіталу.

Виділення цих складових дозволяє цілеспрямовано керувати ефектом фінансового левериджу у процесі фінансової діяльності підприємства.

Визначення оптимальної структури капіталу підприємства ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» проводиться шляхом управління величиною ефекту фінансового важеля (таблиця 3.1). При здійсненні обчислень враховано наступне:

1. за користування короткостроковими кредитами підприємство буде сплачувати 18% річних;
2. валова рентабельність активів підприємства залишиться незмінною – 26,35%;
3. ставка податку на приток залишиться на рівні 18 %.

Розрахунки ефекту фінансового левериджу ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» та його оптимальної структури капіталу здійснено на основі даних фінансової звітності за 2020 рік та на основі формули 1.1.

Розрахунки наведені в таблиці 3.1 свідчать про те, що найкращим варіантом співвідношення між власним та позиковим капіталом підприємства ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» є дев'ятий варіант, де частка власного капіталу становить 66%, а позикового – 34%. При цьому, позиковий капітал підприємства загалом сформовано на 100% поточними зобов'язаннями і забезпеченнями.

Аналізуючи плече фінансового важеля у всіх варіантах структури капіталу ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» можна сказати наступне. Так, виходячи з оптимального значення 1 ефективними варіантами структури капіталу є восьмий та дев'ятий із значенням даного показника 0,515, що є кращим значенням. Прийнятними варіантами структури капіталу підприємства є перший, другий та третій із значеннями плеча фінансового важеля 1. У всіх інших варіантах структури – плече фінансового важеля не відповідає нормативу.

Продовження таблиці 3.1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Фінансовий результат від операційної діяльності	84495,20	84495,20	84495,20	84495,20	84495,20	84495,20	84495,20	84495,20	84495,20	84495,20	84495,2
Витрати за відсотками за кредит	14431,14	28862,28		28631,38	7157,85	39829,95		19626,35		31748,51	
Середньозважена ціна позикового капіталу, %	9,000	18,000		14,400	3,600	18,000		18,000		18,000	
Фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування	70064,058	55632,918	84495,198	55863,816	77337,353	44665,252	84495,198	64868,848	84495,198	52746,690	84495,198
Ставка податку на прибуток, %	18	18	18	18	18	18	18	18	18	18	18
Сума податку на прибуток	12611,53	10013,93	15209,14	10055,49	13920,72	8039,75	15209,14	11676,39	15209,14	9494,40	15209,14
Чистий прибуток	57452,53	45618,99	69286,06	45808,33	63416,63	36625,51	69286,06	53192,46	69286,06	43252,29	69286,1
Рентабельність власного капіталу, %	35,83	28,45	43,21	37,59	52,039	36,841	69,694	25,131	32,735	29,971	22,80
Ефект фінансового левериджу, %	14,225	6,845	21,605	15,985	30,434	15,236	48,089	3,526	11,130	8,366	1,197

Витрати за відсотками за кредит набуває найкращого значення в третьому, сьомому та дев'ятому варіантах із значення – 0. Таке значення отримано в результаті відсутності кредитів та сформованої структури позикових коштів, що складаються лише з поточних зобов'язань і забезпечень. Відповідно до цього, найбільшу вартість чистого прибутку мають ці ж варіанти структури капіталу – 3, 7 та 9 із значенням – 69286,06 тис. грн.

Аналіз показників ефекту фінансового левериджу показують, що в межах оптимального значення даного показника, що становить – 10%, знаходяться наступні варіанти структури капіталу:

- другий (50/50) із значенням ефекту фінансового левериджу – 6,845%;
- восьмий (66/34) із значенням ефекту фінансового левериджу – 3,526%;
- дев'ятий (66/34) із значенням ефекту фінансового левериджу – 11,13%;
- десятий (45/55) із значенням ефекту фінансового левериджу – 8,366%.

Отже, враховуючи найкращі значення показників плеча фінансового важеля, витрат за відсотками та чистого прибутку можна сказати, що найкращим варіантом є дев'ятий. Так, за даним варіантом структура капіталу ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» представлена 66 % власного капіталу та 34% – позикового капіталу. При цьому, позиковий капітал підприємства не представлений короткостроковими позиками, в результаті чого відсутні витрати за відсотками за кредит, а чистий прибуток набуває максимально можливого значення – 69286,06 тис. грн.

Порівнюючи результати показника рентабельності власного капіталу 2020 року функціонування ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» та запропонованої структури капіталу (дев'ятий варіант – 66/34) можна сказати наступне. Так, значення даного показника в 2020 році становило – 22,802%, а за запропонованої структури може становити – 32,735, що є свідченням підвищення рентабельності та загального покращення фінансового стану підприємства. Розрахуємо суму додаткового прибутку, що може отримати ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» при збільшенні частки позикового капіталу:

$$\text{ДП} = \text{ПК} \times \text{ЕФЛ} \div 100,$$

де ПК – вартість позикового капіталу;

ЕФЛ – ефект фінансового левериджу, %.

$$\text{ДП} = 109035,28 \times 0,1113 = 12135,55 \text{ (тис. грн.)}$$

Збільшення позикових джерел фінансування ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» до 34% створить умови для одержання додаткового прибутку на суму 12135,55 тис. грн.

Таким чином, найбільш оптимальною структурою капіталу ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» є варіант структури капіталу, де частка власного капіталу становить 66% та 34% – позикового капіталу, що складається з поточних зобов'язань за розрахунками.

3.2. Детермінований факторний аналіз як елемент стратегії підвищення ефективності управління позиковим капіталом підприємства

Досконало пізнати сутність і розвиток будь-якого досліджуваного явища можна лише за умови розкриття його внутрішнього змісту, з'ясування взаємозв'язку його складових. Всі явища та процеси господарської діяльності підприємств знаходяться у взаємозв'язку, взаємозалежності та взаємообумовленості. Деякі з них безпосередньо пов'язані між собою, а інші – опосередковано, але кожний результативний показник залежить від численних та різноманітних факторів. Тому пізнати сутність будь-якого економічного явища можна лише у взаємозв'язку, взаємозалежності та взаємообумовленості з іншими явищами, тобто розкривши внутрішній зміст або механізм відношень і взаємозв'язків. Виходячи з цього, нами пропонується дослідити вплив змін у структурі позикового капіталу на показники ефективності використання позикового капіталу, а саме його оборотності. Такі процеси можна здійснити на основі використання методів детермінованого факторного аналізу.

Під факторним аналізом розуміють методику комплексного та системного вивчення і вимірювання впливу факторів на величину результативних показників.

Основними задачами факторного аналізу являються наступні:

1. Відбір факторів, визначаючих досліджуємі результативні показники.
2. Класифікація та систематизація факторів з ціллю забезпечення комплексного та системного підходу до дослідження їх впливу на результати господарської діяльності.
3. Визначення форми залежності між факторами і результатами показників.
4. Моделювання взаємозв'язків між результативним і факторним показником.
5. Розрахунок впливу факторів і оцінка ролі кожного з них в зміні величини результативного показника.
6. Робота з факторною моделлю (практичне її використання для управління економічними процесами) [7, с. 224].

Детермінований факторний аналіз – це методика дослідження впливу факторів, зв'язок яких з результативним показником має функціональний характер, тобто результативний показник може бути представлений у вигляді добутку або алгебраїчної суми показників, що є факторами детермінованої моделі.

Дослідження впливу факторів на результативний показник у детермінованому факторному аналізі передбачає встановлення форми залежності результативного показника від факторів, що впливають на нього функціонально, у вигляді математичного рівняння (формули). Їх називають аналітичними детермінованими факторними системами (моделями) або моделями детермінованих факторних систем.

У детермінованому факторному аналізі використовують чотири типи факторних систем (моделей): адитивні; мультиплікативні; кратні; моделі змішаного типу або комбіновані.

Адитивні моделі – результативний показник визначається як алгебраїчна сума декількох факторів

Мультиплікативні моделі – результативний показник визначається як добуток декількох факторів. Мультиплікативні моделі відображають прямо пропорційну залежність результативного показника від факторів.

У мультиплікативних моделях місце кожного фактора повинно відповідати його змісту та ролі у формуванні результативного показника. На перше місце необхідно ставити кількісні фактори або обсяги, на друге – структурні або частки, на третє – якісні або коефіцієнти. Якщо таких факторів декілька, послідовність їх розміщення у моделі повинна відповідати ролі у формуванні результативного показника або важливості.

Ще однією умовою визначення логічного порядку факторів у мультиплікативних моделях О.М.Гальчина і Т.О.Пожидаєва визначають: «добуток будь-яких двох факторів, що стоять поряд повинен давати економічно зрозумілий показник (фактор більш високого порядку) [52, с. 125].

Мультиплікативні моделі детермінованого факторного аналізу слід будувати з двофакторної моделі шляхом послідовного розкладання факторів (звичайно, якісних) на складові. Побудова мультиплікативних моделей вимагає найбільш глибокого знання взаємозв'язку факторів, підпорядкованості, вміння їх правильно систематизувати.

Кратні моделі – результативний показник визначається як частка від ділення факторів.

Моделі змішаного типу або комбіновані моделі детермінованого факторного аналізу – поєднання в різноманітних комбінаціях адитивної, мультиплікативної, кратної моделей.

Процес встановлення (побудови) форми залежності досліджуваного результативного показника від факторів, що на нього впливають в детермінованому факторному аналізі називають моделюванням детермінованих факторних систем або побудовою детермінованих факторних моделей.

Моделювання детермінованих факторних систем ґрунтується на принципах виділення факторів як елементів факторної системи: причинності; системність; достатньої специфічності; самостійність існування; можливості врахування та кількісного вимірювання (облікової можливості, можливості врахування).

При моделюванні детермінованих факторних систем необхідно дотримуватися вимог. Найбільш загальними вимогами є наступні:

- модель детермінованого факторного аналізу (факторна система) повинна бути економічно значимою на даному етапі розвитку економічного об'єкта, тобто мати пізнавальну цінність, та економічно доцільними з точки зору управління;

- модель та фактори, які включаються до неї повинні бути об'єктивними, тобто реально існувати, а не бути вигаданими абстрактними явищами або величинами;

- фактори, що включаються до моделі, повинні бути необхідними елементами математичного рівняння та знаходитися в причинно-наслідковому взаємозв'язку із результативним показником. Факторні моделі, які відображають причинно-наслідкові відносини між показниками мають значно більше пізнавальне значення, ніж моделі, створені виключно за допомогою математичної абстракції. Будь-яке математичне рівняння не може бути факторною моделлю. Не можна плутати формулу розрахунку показника та модель, що відображає причинно-наслідкові зв'язки, які призводять до формування результату.

- фактори, що включаються до факторної моделі повинні кількісно вимірюватися відповідно до своєї сутності та досягнутого рівня розвитку науки, тобто мати спосіб і одиницю виміру, форму представлення даних, яка повинна бути доступною для дослідження, необхідне інформаційне забезпечення;

- факторна модель повинна бути побудована таким чином, щоб забезпечувати можливість найбільш об'єктивного та достовірного

вимірювання впливу факторів на результативний показник. У ній: всі показники повинні відображати об'єктивні явища або процеси, бути порівняльними та точно і достовірно вимірюваними; зміни результативного і факторних показників повинні бути співвимірні; фактори повинні розміщуватися відповідно до їх місця у формуванні результативного показника або за важливістю їх впливу; сума впливу всіх факторів повинна дорівнювати загальній зміні результативного показника. Відсутність такої рівності свідчить про допущені помилки в розрахунках [52].

Першим етапом підвищення ефективності управління позиковим капіталом підприємства є застосування прийомів детермінованого факторного моделювання для аналізу оборотності позикового капіталу ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод».

В нашому випадку, детерміноване моделювання проводиться на основі методу розширення детермінованих факторних систем.

Він ґрунтується на відомому правилі математики: якщо чисельник і знаменник дроби помножити на одне і те саме число, величина дроби незміниться. Це дає змогу вводити до досліджуваних аналітичних моделей, показники, що несуть аналітичне навантаження з точки зору дослідження факторів, які впливають на результативний показник.

Метод розширення полягає в отриманні із вихідної кратної моделі мультиплікативної шляхом множення чисельника та знаменника дроби вихідної факторної моделі на один або кілька нових показників. У результаті отримують кінцеву мультиплікативну модель у вигляді добутку нового набору факторів.

Тому, в кратній моделі оборотності позикового капіталу (в разях) необхідно чисельник і знаменник помножити на середній розмір поточних зобов'язань і забезпечень. В результаті отримаємо мультиплікативну модель у вигляді добутку нового набору показників. А саме:

$$O_{\text{ПК}} = \frac{B}{\text{ПК}} = \frac{B \times \text{ПЗ}}{\text{ПК} \times \text{ПЗ}} = \frac{B}{\text{ПЗ}} \times \frac{\text{ПЗ}}{\text{ПК}} = O_{\text{ПЗ}} \times \text{ПВ}_{\text{ПЗ}}, \quad (3.1)$$

де $O_{ПК}$ – оборотність позикового капіталу в разях;

V – чиста виручка від реалізації;

$ПК$ – середній розмір позикового капіталу;

$ПЗ$ – середній розмір поточних зобов'язань і забезпечень;

$O_{ПЗ}$ – оборотність поточних зобов'язань за розрахунками в разях;

$ПВ_{ПЗ}$ – питома вага поточних зобов'язань за розрахунками в позикових коштах.

Розрахунок даної моделі виявить в якій мірі оборотність та питома вага поточних зобов'язань і забезпечень підприємства вплинули на підвищення оборотності позикових коштів ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод». Так, як в питомій вазі позикового капіталу в 2020 році найбільшу частку займає кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги, пропонуємо розрахувати мультиплікативну модель впливу оборотності кредиторської заборгованості на позиковий капітал підприємства за наступною формулою:

$$O_{ПК} = \frac{V}{ПК} = \frac{V \times КЗ}{ПК \times КЗ} = \frac{V}{КЗ} \times \frac{КЗ}{ПК} = O_{КЗ} \times ПВ_{КЗ}, \quad (3.2)$$

де $КЗ$ – середній розмір кредиторської заборгованості;

$O_{КЗ}$ – оборотність кредиторської заборгованості в разях;

$ПВ_{КЗ}$ – питома вага кредиторської заборгованості в позикових коштах.

Розрахунки наведених мультиплікативних моделей за 2019-2020 роки наведено в таблиці 3.2.

Аналізуючи дані таблиці 3.2 можна сказати наступне. В 2020 році проти 2019 року оборотність позикового капіталу ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» уповільнилась на 2,24 обороти. Так, незначне зменшення вартості та питомої ваги поточних зобов'язань і забезпечень в 2020 році на 685,5 тис. грн. та 0,05 п.п. спричинило уповільнення оборотності позикового капіталу підприємства на 0,40 обороти. Загальне уповільнення оборотності поточних зобов'язань і забезпечень з 10,52 оборотів в 2019 році до 8,29 оборотів в 2020 році спричинило уповільнення оборотності позикових коштів ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» на 1,84 обороти.

Таблиця 3.2 – Вплив структури позикового капіталу ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» на зміну його оборотності в 2020 році

Показники	2019 рік	2020 рік	Скоригований показник 1-ої моделі	Скоригований показник 2-ої моделі	Відхилення				
					усього	1-ша модель		2-га модель	
						у т.ч. за рахунок:		у т.ч. за рахунок:	
						оборотності поточних зобов'язань і забезпечень	питомої ваги поточних зобов'язань і забезпечень	оборотності кредиторської заборгованості	питомої ваги кредиторської заборгованості
1. Середня кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги, тис. грн.	11849,5	9747			-2102,5				
питома вага, %	0,20	0,16		0,20	-0,04				
2. Середні поточні зобов'язання і забезпечення, тис. грн.	47714,5	47029			-685,5				
питома вага, %	0,82	0,78	0,82		-0,05				
3. Середній розмір позикового капіталу, тис. грн.	57874	60574,5			2700,5				
4. Чиста виручка від реалізації, тис. грн.	502001	389687			-112314				
5. Число оборотів позикового капіталу, раз	8,67	6,43	6,83	8,19	-2,24	-1,84	-0,40	-0,49	-1,75
у т.ч.:									
5.1. Кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги	42,36	39,98		39,98	-2,38				
5.2. Поточних зобов'язань і забезпечень	10,52	8,29	8,29		-2,23				

Аналізуючи другу модель впливу оборотності кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги на позиковий капітал підприємства ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» можна визначити аналогічні результати негативного впливу всіх складових моделі. Так, зменшення питомої ваги та вартості кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги в позиковому капіталу на 0,04 п.п. та 2102,5 тис. грн. призвело до уповільнення оборотності позикового капіталу на 1,75 оборти. При цьому, уповільнення оборотності кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги в 2020 році на 2,23 оборти спричинило уповільнення оборотності позикового капіталу ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» на 0,49 оборти. Отже, зниження вартості кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги та її оборотності в 2020 році негативно вплинули на ефективність управління позиковим капіталом, знизивши його оборотність на 2,24 оборти.

Так як, позиковий капітал є складовою сукупного капіталу підприємства та в його структурі протягом досліджуваного періоду відбулись значні зміни, на нашу думку необхідно дослідити вплив цих змін на загальну оборотність позикових коштів ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод». Для цього, необхідно розширити модель оборотності позикового капіталу на два елементи: сукупний капітал та власний капітал підприємства. Факторна модель набуває наступного вигляду:

$$O_{ПК} = \frac{В}{ПК} = \frac{В \times К \times ВК}{ПК \times К \times ВК} = \frac{В}{К} \times \frac{ВК}{ПК} \times \frac{К}{ВК} = O_K \times K_{Фін} \times K_{Фз}, \quad (3.3)$$

де K – середня вартість сукупного капіталу підприємства;

$ВК$ – середня вартість власного капіталу підприємства;

O_K – оборотність сукупного капіталу підприємства в разях;

$K_{Фін}$ – коефіцієнт фінансування;

$K_{Фз}$ – коефіцієнт фінансової залежності.

Розрахунок впливу оборотності сукупного капіталу, коефіцієнту фінансування та коефіцієнту фінансової залежності на оборотність позикового капіталу ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» наведено в табл. 3.3.

Таблиця 3.3 – Вплив структури позикового капіталу ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» на зміну його оборотності в 2020 році

Показники	2019 рік	2020 рік	Підстановки		Відхилення			
			I	II	усього	у т.ч. за рахунок:		
						оборотності сукупного капіталу	коефіцієнту фінансування	коефіцієнту фінансової залежності
1. Власний капітал, тис. грн.	291597,5	314732,5			23135			
2. Позиковий капітал, тис. грн.	57874	60574,5			2700,5			
3. Сукупний капітал, тис. грн.	339815	363335,5			23520,5			
4. Чиста виручка від реалізації, тис. грн.	502001	389687			-112314			
5. Коефіцієнт фінансування	5,04	5,20	5,04	5,20	0,16			
6. Коефіцієнт фінансової залежності	1,17	1,15	1,17	1,17	-0,01			
7. Число оборотів сукупного капіталу, раз	1,48	1,07	1,07	1,07	-0,40			
8. Число оборотів позикового капіталу, раз	8,67	6,43	6,30	6,49	-2,24	-2,38	0,20	-0,06

Аналізуючи дані таблиці 3.3, можна сказати наступне. Уповільнення оборотності сукупного капіталу підприємства ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» в 2020 році на 0,4 оборотів спричинило уповільнення оборотності позикового капіталу господарюючого суб'єкта на 2,38 оборотів. Розрахований коефіцієнт фінансування в 2019 році становив – 5,04, що є більшим за оптимальне значення >1 . В 2020 році спостерігається збільшення даного показника ще на 0,16, що на кінець аналізованого року становить – 5,20. В результаті підвищення частки діяльності підприємства, яка фінансується за рахунок власного капіталу, відбулось незначне прискорення оборотності позикового капіталу ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» на 0,2 обороти. Зменшення коефіцієнту фінансової залежності господарюючого суб'єкта з 1,17 в 2019 році до 1,15 в 2020 році спричинило уповільнення оборотності позикових коштів підприємства на 0,06 обороти. Таким чином, загальна структура капіталу підприємства не є оптимальною, що вимагає підвищення частки позикових джерел в сукупному капіталі підприємства для більш ефективного його використання.

Наведені факторні моделі є напрямками підвищення ефективності управління позиковим капіталом та покращення його моніторингу, адже вони визначають причини змін в ефективності використання позикового капіталу та є основою для визначення оптимальних управлінських рішень щодо покращення стану господарюючого суб'єкта.

3.3. Прогнозування ефективності використання позикового капіталу ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» на 2021 рік

На сьогоднішній день великого значення у напрямках удосконалення фінансового моніторингу набуває процес короткострокового прогнозування, на основі якого формуються основні тенденції зміни досліджуваних процесів та

формуються управлінські рішення щодо підтримання тенденції чи її уповільнення. Тому, здійснення короткострокового прогнозу рівня ефективності використання позикового капіталу підприємства дасть можливість виявити резерви його підвищення.

Прогнозування ефективності використання позикового капіталу ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» на 2021 рік буде здійснено на основі прогнозованої фінансової звітності. Проектована фінансова звітність включає: звіт про фінансові результати та баланс. Дані форми є найважливішими, оскільки на їх основі можна попередньо оцінити прогнозований фінансовий результат, визначити потреби в зовнішньому фінансуванні бізнесу, виявити слабкі місця, а також розробити ефективні управлінські рішення щодо покращення господарської діяльності на наступні часові періоди.

Першим етапом прогнозування ефективності використання позикового капіталу ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» є складання прогнозного звіту про фінансові результати за методом відсотку від продаж.

Прогнозування звіту про фінансові результати здійснюється на основі регульованих та автоматично утворених статей. До автоматично утворених статей балансу відносяться: дохід (виручка) від реалізації, собівартість реалізованої продукції та операційні доходи і витрати. До регульованих статей балансу відносять фінансові доходи, витрати і втрати та інші доходи і витрати.

Автоматично утворені статті складаються і змінюються пропорційно обсягу продажу. При цьому кожна стаття звіту про фінансові результати збільшується або зменшується відповідно до концепції складання прогнозу, або на основі відсотку зростання (зменшення) обсягу реалізації продукції.

Регульовані статті утворюються незалежно від обсягу продажу. Для їх кількісного визначення використовують інші методи (наприклад, експертних оцінок) [50, с. 380]. Тобто, до складу регульованих статей проектового

балансу доцільно включати ті статті, які вимагають прийняття окремих фінансових рішень.

Побудуємо прогнозний звіт про фінансові результати підприємства ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» на 2021 рік. При цьому, врахуємо наступні припущення:

1. Динаміка продажу продукції за останні три роки становить: 23% в 2018 році, 12% в 2019 році. В 2020 році спостерігається скорочення продажів на 22 %. Так, середньорічний темп росту становитиме 4%. Такий, результат можливим для досягнення, адже господарюючий суб'єкт проводить розширення своєї діяльності. Тому, пропонуємо обрати середньорічний темп росту виручки на рівні 6%, що є оптимальним значенням для складання прогнозу.

2. Суму собівартості реалізованої продукції ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод», у розрахунку на 1 грн. виручки від реалізації підприємство має можливість знизити в 2021 році з 77,5 коп. до 69,5 коп. за рахунок скорочення витрат на електроенергію (шляхом використання нового енергоефективного обладнання) та відносної економії витрат на оплату праці (зокрема, зменшення сум, що виділяються на преміювання працівників).

3. Адміністративні витрати в 2020 році планується знизити на 7%, за рахунок скорочення персоналу.

Побудуємо прогнозований звіт про фінансові результати підприємства ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» на 2021 рік та наведемо його таблиці 3.4.

Розрахований звіт про фінансові результати ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» на 2021 рік (таблиця 3.4) свідчить про те, що досліджуване підприємство має можливість підвищити рівень чистого прибутку на 12,8% в порівнянні з 2020 роком, що становитиме 49160,68 тис. грн. та є ефективним результатом прогнозування.

Таблиця 3.4 – Прогнозований звіт про фінансові результати
ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» на 2021 рік, тис. грн.

Статті	2020 рік	Прогноз (зміни)	2021 рік
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	389687	1,06	413068,22
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	301843	знизити на 8 коп.	286908,1224
Валовий:			
- прибуток	87844		93114,64
- збиток			
Інші операційні доходи	9187		9187
Адміністративні витрати	22631	знизити на 7%	21046,83
Витрати на збут	14042		14042
Інші операційні витрати	1997		1997
Фінансові результати від операційної діяльності:			
- прибуток	58361		65215,81
- збиток			
Інші фінансові доходи	21		21
Інші доходи	862		862
Фінансові витрати	0		0
Втрати від участі в капіталі	0		0
Інші витрати	5716		5716
Фінансові результати до оподаткування:			
- прибуток	53528		60361,81
- збиток			
Податок на прибуток від звичайної діяльності	9933		11201,13
Фінансові результати від звичайної діяльності:			
- прибуток	43595		49160,68
- збиток			
Чистий:			
- прибуток	43595		49160,68
- збиток			

Відзначимо, що збільшення виручки від реалізації на 6% та зниження собівартості продукції в розрахунку на 1 грн. виручки на 8 коп. дасть можливість покращити прибутковість підприємства ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод». Так, при дотриманні вказаних тенденцій показники діяльності підприємства значно покращаться, сума чистого прибутку в розрахунку на 1 грн. виручки від реалізації складе 11,9 коп., замість 11,2 коп. у звітному році.

Наступним етапом прогнозування ефективності використання позикового капіталу є прогнозування балансу підприємства, основою для якого виступає прогнозований звіт про фінансові результати. Так, як і при прогнозуванні звіту про фінансові результати, при прогнозуванні звіту про фінансовий стан (балансу) нами буде використано метод відсотку від продажу. Тобто при зростанні обсягів продажів та ефективному використанні ресурсів пропорційно повинні збільшуватись автоматично утворені статті балансу.

Розглянемо класифікацію статей прогнозованого балансу підприємства у відповідності до обсягу продажу (таблиця 3.5).

Таблиця 3.5 – Класифікація статей проектного балансу

Назва статті (групи статей)	Вид статті	
	Автоматично утворена	Регульована
АКТИВ		
Необоротні активи (без довгостр. фінансових інвестицій)	+	-
Довгострокові фінансові інвестиції	-	+
Оборотні активи	+	-
Витрати майбутніх періодів	+	-
ПАСИВ		
Власний капітал (без нерозподіленого прибутку)	-	+
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	-	+
Забезпечення наступних витрат і платежів	-	+
Довгострокові зобов'язання	-	+
Поточні зобов'язання	+	-
Доходи майбутніх періодів	+	-

Для складання першого прогнозу врахуємо рішення керівництва підприємства щодо збільшення виручки від реалізації продукції на 6%.

Прогнозований баланс підприємства ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» на 2021 рік представлено в таблиці 3.6.

Таблиця 3.6 – Прогнозний баланс підприємства ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» на 2021 рік

Статті	На 2020 рік	Прогноз	На 2021 рік				
			1-й прогноз	ДНФ	2-й прогноз	Додаткові умови	Остаточний прогноз
1	2	3	4	5	6	7	8
Актив							
I. Необоротні активи							
Нематеріальні активи	5157	1,06	5466,42		5466,42		5466,42
Незавершені капітальні інвестиції	460	1,06	487,6		487,6	15000	15487,6
Основні засоби	115228	1,06	122141,68		122141,68	збільшити на 15%	140462,9
Довгострокова дебіторська заборгованість	20	1,06	21,2		21,2		21,2
Відстрочені податкові активи	5851	1,06	6202,06		6202,06		6202,06
Інші необоротні активи	123	1,06	130,38		130,38		130,38
Усього за розділом I	126839		134449,34		134449,34		152261,8
II. Оборотні активи							
Запаси	34622	1,06	36699,32		36699,32	зменшити на 10%	33029,39
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги							
Дебіторська заборгованість за розрахунками	147958	1,06	156835,48		156835,48	зменшити на 20 днів	137281,6
Інша поточна дебіторська заборгованість	324	1,06	343,44		343,44		343,44
Гроші та їх еквіваленти	23659	1,06	25078,54	34448,74	59527,284		59527,28
Витрати майбутніх періодів							
Інші необоротні активи							
Усього за розділом II	206563		218956,78		253405,52		230181,8
Баланс	333402		353406,12		387854,86		382443,5

Продовження таблиці 3.6

1	2	3	4	5	6	7	8
Пасив							
I. Власний капітал							
Статутний капітал	21474	-	21474		21474		21474
Капітал у дооцінках	0	-	0		0		0
Додатковий капітал	3669	-	3669		3669		3669
Емісійний дохід	3648		3648		3648		3648
Резервний капітал	3221	-	3221		3221		3221
Нерозподілений прибуток (збиток)	275493	49160,68	324653,68		324653,68	26391,13	298262,6
Усього за розділом I	303857	-	356665,68		356665,68		330274,6
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення	2142	-	2142		2142		2142
III. Поточні зобов'язання і забезпечення							
Короткострокові кредити банків	0		0		0	-	0,00
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	6215	1,06	6587,9		6587,9	збільшити на 20 днів	27567,71
Поточні зобов'язання за розрахунками	8420	1,06	8925,2		8925,2		8925,2
Поточні забезпечення	12710	1,06	13472,6		13472,6		13472,6
Інші поточні зобов'язання	58	1,06	61,48		61,48		61,48
Усього за розділом III	27403		29047,18		29047,18		50026,99
Баланс	333402		387854,86		387854,86		382443,55
ДНФ			34448,74				

Перший прогноз статей балансу ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» на 2021 рік визначив перевищення пасивів підприємства над його активами на 34448,74 тис. грн. Ця сума визначає загальні фінансові потреби підприємства станом на кінець 2021 року.

Для урівняння активів і пасивів балансу ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» на 2021 рік, прийнято рішення про направлення суми додатково необхідних фондів, на поточні рахунки банку, тобто в статтю «гроші та їх еквіваленти». Відповідно до цього, активи і пасиви аналізованого нами

підприємства становлять 387854,86 тис. грн., що є більшим за значення 2020 року та свідчить про розширення діяльності.

Наступним етапом прогнозування балансу підприємства є визначення додаткових умов прогнозування для врахування всіх рекомендації щодо підвищення ефективності управління позиковим капіталом підприємства. Так, нами було визначено необхідність в поліпшенні структури капіталу та майна ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод».

Додатковими умовами прогнозування балансу підприємства ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» є наступні:

1. Оновлення основних засобів підприємства на 15%. Прогнозована вартість основних засобів становитиме 140462,9 тис. грн.

2. Вкладення в капітальні інвестиції на суму 15000 тис. грн., що спрямовано на побудову нової лінії розливу питної води.

3. Для покращення структури активів підприємства необхідним є зменшення вартості оборотних активів за рахунок зменшення запасів на 10%, що на кінець прогнозного року може становити – 33029,39 тис. грн.

4. Дебіторську заборгованість за товари, роботи, послуги ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» в прогнозному 2021 році планує зменшити на 20 днів порівняно із попереднім прогнозом. Таким чином, в 2021 році дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги становитиме 126605,3 тис. грн.

5. Покращення структури позикового капіталу вимагає збільшення кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» в прогнозному 2021 році планує на 20 днів порівняно із попереднім роком. Таким чином, в 2021 році кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги становитиме 27567,71 тис. грн.

6. Вартість нерозподіленого прибутку зменшиться на 26391,13 тис. грн., що спрямовано в капітальні інвестиції та оновлення основних засобів.

Загалом прогнозний баланс підприємства ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» на 2021 рік свідчить про ефективність прийнятих заходів та підвищення фінансового стану господарюючого суб'єкта. Так, структура капіталу підприємства в 2021 році стає оптимальнішою за 2020 рік, адже частка власних коштів до позикових становить – 86/14 (для порівняння в 2020 році дана пропорція становила – 95/5).

Завершальним етапом прогнозування ефективності управління позиковим капіталом підприємства ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» є розрахунок фінансових показників ефективності використання позикового капіталу в прогнозному році та їх порівняння з 2020 роком. Даний розрахунок дасть можливість визначити на скільки прийняті управлінські рішення щодо покращення загального стану підприємства, які сформовані в прогнозній фінансовій звітності, впливають на ефективність використання позикового капіталу.

Розрахунок фінансових показників ефективності використання позикового капіталу ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» в прогнозному році та його порівняння з минулим роком наведене в таблиці 3.7.

Коефіцієнт фінансової напруги ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» в прогнозному році становить 0,136, що є більшим за показник 2020 року на 0,084. Збільшення даного показника відбулось за рахунок збільшення вартості позикового капіталу, а саме кредиторської заборгованості за розрахунками.

Зменшення коефіцієнта довгострокового залучення позикових коштів, 2021 році проти 2020 року прогнозується на 0,001, що на кінець періоду може становити – 0,007. Такі зміни відбулись в результаті збільшення частки позикового капіталу аналізованого нами підприємства за рахунок кредиторської заборгованості, при цьому, довгострокові зобов'язання і забезпечення залишились без зміни. Значення даних показників не перевищує оптимальних значень, що свідчить про ефективне використання позикового капіталу.

Таблиця 3.7 – Розрахунок показників ефективності використання позикового капіталу ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» за 2020-2021 рр.

Показник	2020 рік	2021 рік	Відхилення (+;-) 2021 до 2020 р.	
			абсолютне, тис. грн.	відносне, %
Коефіцієнт фінансової напруги	0,052	0,136	0,084	159,85
Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів	0,007	0,006	-0,001	-7,95
Коефіцієнт фінансування	0,048	0,151	0,103	213,25
Коефіцієнт фінансового левериджу	0,003	0,008	0,005	186,91
Коефіцієнт структури позикового капіталу	0,928	0,959	0,031	3,39
Коефіцієнт оборотності позикового капіталу	23,147	7,918	-15,230	-65,8
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	26,627	11,319	-15,308	-57,49
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	1,610	1,190	-0,420	-26,1
Коефіцієнт швидкої ліквідності	10,092	3,941	-6,151	-60,95
Коефіцієнт поточної ліквідності	14,059	4,601	-9,457	-67,27

В прогностному році спостерігається збільшення коефіцієнта фінансування з 0,048 в 2020 році до 0,151 в прогностному 2021 році. Зазначимо, що розраховане значення даного показника є на багато меншим за оптимальне значення, що свідчить про ефективне використання позикових коштів.

Коефіцієнт фінансового левериджу в 2021 році збільшується і становить 0,008, що є більшим за показник 2020 року на 0,005. Розраховане значення не досягає оптимального значення, що свідчить про підвищення ефективності використання позикового капіталу. Отже, збільшення частки позикового капіталу підприємства за рахунок кредиторської заборгованості в прогностному

році свідчить про ефективне використання позикового капіталу, адже підприємство не платить за використання кредитних джерел фінансування.

Коефіцієнт структури позикового капіталу ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» в 2021 році може становити 0,959, що є більшим за показник 2020 року на 0,031. Такі зміни є свідченням формування позикового капіталу досліджуваного підприємства майже на 100% за рахунок поточних зобов'язань і забезпечень.

Зазначимо, що в 2021 році можливе уповільнення оборотності позикового капіталу та кредиторської заборгованості. Так, в прогностному році оборотність позикового капіталу уповільнилась на 15,23 обороти, а оборотність кредиторської заборгованості на 15,308 обороти. Така динаміка свідчить про погіршення ефективності використання позикового капіталу ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» в прогностному періоді і відбулась в результаті збільшення вартості як позикового капіталу так і кредиторської заборгованості.

На основі розробленого фінансового прогнозу відзначимо, що всі показники ліквідності ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» зменшуються, що свідчить про загальне погіршення стану суб'єкта підприємництва. Так, коефіцієнт абсолютної ліквідності в 2021 році набуває значення 1,19, що є меншим за показник 2020 року на 0,42. Коефіцієнт швидкої ліквідності протягом аналізованого періоду зменшився з 10,092 в 2020 році до 3,941 в прогностному. Показник поточної ліквідності зменшує своє значення на 67,27% та на кінець прогностного 2021 року може набути значення 4,601. Необхідно відмітити, що всі розраховані значення показників ліквідності ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» знаходяться в межах оптимальних значень, що є свідченням ліквідного й платоспроможного стану досліджуваного підприємства та ефективного використання позикового капіталу.

Таким чином, запропоновані заходи в фінансовому прогнозуванні на основі збільшення частки позикових джерел фінансування підприємства за

рахунок кредиторської заборгованості є досить ефективними, адже їх дотримання в прогнозованому році може підвищити загальний рівень ефективності використання позикового капіталу.

Висновки за розділом 3

Запропоновано підвищити ефективність використання позикового капіталу ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» шляхом розробки ефективної стратегії управління його позиковим капіталом. Розроблена стратегія включає роботу над наступними етапами: створення теоретичної та інформаційної бази ефективності управління позиковим капіталом суб'єкта підприємництва; оптимізація структури капіталу; оцінка впливу факторів на зміну ефективності використання позикового капіталу; прогнозування основних фінансових показників, що забезпечують визначення ефективності використання позикового капіталу; розробка та впровадження управлінських рішень щодо підвищення ефективності управління позиковим капіталом підприємства.

Оптимізацію структури капіталу підприємства ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» запропоновано проводити на основі методу розрахунку ефекту фінансового левериджу при різних варіантах структури сукупного капіталу. Так, найкращим варіантом співвідношення між власним та позиковим капіталом підприємства є дев'ятий варіант, де частка власного капіталу становить 66%, а позикового – 34%. При цьому, позиковий капітал підприємства загалом сформовано на 100% поточними зобов'язаннями і забезпеченнями. Розраховано, що збільшення позикових джерел фінансування ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» до 34% створить умови для одержання додаткового прибутку на суму 12135,55 тис. грн.

Досліджено вплив змін у структурі позикового капіталу ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» на показники ефективності використання позикового капіталу, а саме його оборотності. Так, розрахунок мультиплікативної моделі впливу оборотності та питомої ваги поточних зобов'язань і забезпечень підприємства на оборотність позикових коштів ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» визначила, що на уповільнення оборотності позикового капіталу підприємство негативно вплинули як зменшення вартості та питомої ваги поточних зобов'язань і забезпечень так і уповільнення оборотності поточних зобов'язань і забезпечень.

Аналіз другої моделі впливу оборотності кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги на позиковий капітал підприємства ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» визначив аналогічні результати негативного впливу всіх складових моделі. Так, уповільнення оборотності позикового капіталу підприємства викликано як зменшенням питомої ваги та вартості кредиторської заборгованості в позиковому капіталу так і уповільненням оборотності кредиторської заборгованості за товари, роботи.

Аналіз впливу оборотності сукупного капіталу, коефіцієнту фінансування та коефіцієнту фінансової залежності на оборотність позикового капіталу ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» визначило наступне. Так, негативний вплив на оборотність позикового капіталу мало уповільнення оборотності сукупного капіталу підприємства та зменшення коефіцієнту фінансової залежності. При цьому, підвищення частки діяльності підприємства, яка фінансується за рахунок власного капіталу, відбулось незначне прискорення оборотності позикового капіталу ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод», що є позитивним впливом.

Здійснено прогнозування ефективності використання позикового капіталу ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» на 2021 рік на основі побудови прогнозної фінансової звітності та розрахунку фінансових показників ефективності використання позикового капіталу на основі даних прогнозу. Так, сформований прогнозний баланс підприємства ПрАТ «Миргородський завод

мінеральних вод» на 2021 рік свідчить про ефективність запропонованих заходів, що є результатом покращення структури капіталу підприємства в 2021 році де частка власних коштів до позикових становить – 86/14 (для порівняння в 2020 році дана пропорція становила – 95/5). Запропоновані заходи в фінансовому прогнозуванні на основі збільшення частки позикових джерел фінансування підприємства за рахунок кредиторської заборгованості є досить ефективними, адже їх дотримання в прогнозному році може підвищити загальний рівень ефективності використання позикового капіталу, про що свідчать розрахунки всіх фінансових показників ефективності використання позикового капіталу, результати яких знаходяться в оптимальних межах.

ВИСНОВКИ

У дипломній роботі вирішено важливе науково практичне завдання, що полягає в дослідженні фінансового моніторингу ефективності управління позиковим капіталом суб'єкта підприємництва.

На підставі отриманих у роботі результатів можна зробити наступні висновки.

1. Проведено узагальнення існуючих трактувань понять «капітал» – під яким слід розуміти фінансово-економічні ресурси суб'єкта господарювання, втілені в його майно, яке використовується для розширеного відтворення з метою отримання прибутку та «позиковий капітал» – це частина капіталу підприємства, що є одним з джерел фінансування його діяльності, накопичена шляхом укладання договору позички, та формується у вигляді грошових коштів, емісії цінних паперів та залучення інших матеріальних активів в діяльність підприємства на основі терміновості, поверненості та платності, який використовуються для здійснення господарської діяльності та отримання прибутку.

2. Огляд та узагальнення літературних джерел дозволили з'ясувати, що управління позиковим капіталом – це вибір стратегії, систем, принципів і виконання рішень із залучення найбільш раціональних джерел позикового капіталу в реальну сферу економіки відповідно до потреб розвитку організації, які безпосередньо впливають на фінансовий результат її діяльності. Метою проведення управління позиковим капіталом підприємства є постійна підтримка та контроль розроблених управлінських рішень, спрямованих на запобігання кризових ситуацій із втратою стабільності господарської діяльності, платоспроможності та кредитоспроможності.

3. Проведено детальний розгляд елементів механізму управління позиковим капіталом підприємства, таких як: мета (цілі), суб'єкт, об'єкт,

предмет, завдання, функції, принципи, інформаційні джерела, методи та інструменти.

4. Наведено схему проведення управління позиковим капіталом підприємства, що включає в себе шість етапів: визначення цілей механізму управління; оцінка рівня ефективності формування та управління капіталом підприємства; визначення методів впливу структури капіталу на фінансову стійкість; розроблення основних напрямів поліпшення управління; реалізація розробленої стратегії; контроль за реалізацією стратегії.

5. Визначено сутність розробки стратегії ефективності управління позиковим капіталом підприємства, що передбачає проведення постійного спостереження за змінами в структурі позикового капіталу, його динаміці та ефективності використання. Метою такої стратегії є: своєчасне виявлення відхилень фактичних показників ефективності використання позикового капіталу підприємства від передбачуваних, які призводять до загального погіршення фінансового стану; з'ясування причин цих відхилень; розроблення пропозицій щодо відповідного коригування процесу управління ефективністю використання позикового капіталу суб'єкта підприємництва, з метою її нормалізації та підвищення.

6. Досліджено процес проведення аналізу ефективності управління позиковим капіталом підприємства, що складається з наступних етапів: побудова інформаційної системи та накопичення інформації для проведення фінансового аналізу; забезпечення ефективності управління позиковим капіталом суб'єкта підприємництва; фінансовий аналіз ефективності управління позиковим капіталом суб'єкта підприємництва. При цьому, другий етап аналізу позикового капіталу включає наступні елементи: оцінка фінансово-економічного стану підприємства; аналіз складу, структури та динаміки позикового капіталу; аналіз та оцінка ефективності використання позикового капіталу. Третій етап аналізу ефективності управління позиковим капіталом підприємства включає оптимізацію структури капіталу, визначення факторів

впливу на позиковий капітал та короткострокове прогнозування ефективності управління позиковим капіталом.

7. Проведено аналіз фінансово-господарської діяльності підприємства ПрАТ «МЗМВ» за 2018-2020 роки, результатом якого стало визначення сильних та слабких сторін діяльності підприємства. Так, до сильних сторін ПрАТ «МЗМВ» можна віднести: ефективну структуру активів з перевищенням оборотних активів над необоротними; ефективну структуру капіталу, що частка позикових джерел фінансування не досягає 10%; достатність власного оборотного капіталу; оновлення основних засобів; високий рівень ліквідності та платоспроможності; висока фінансова стійкість підприємства; високий рівень рентабельності; збільшення середньомісячної заробітної плати. Слабкими сторонами діяльності товариства є: зниження обсягів виручки від реалізації в 2020 році.

8. Проведено аналіз складу, структури та динаміки позикового капіталу підприємства ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод», що визначив зниження рівня фінансування підприємства позиковими коштами, відсутність кредитних джерел фінансування та ефективну політику управління кредиторською та дебіторською заборгованістю. Так, в структурі позикового капіталу ПрАТ «МЗМВ» протягом 2018-2020 років переважає поточна кредиторська заборгованість із частками 66,23%, 86,59% та 49,53% відповідно. При цьому, найбільшу частку в структурі поточної кредиторської заборгованості займає заборгованість за товари, роботи, послуги.

9. Проведено порівняльний аналіз дебіторської та кредиторської заборгованості ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» за 2018-2020 роки, результатом якого стало визначення значного перевищення дебіторської заборгованості над кредиторською, що означає відволікання коштів з господарського обороту і в подальшому може призвести до необхідності залучення дорогих кредитів банку і позик для забезпечення поточної виробничо-господарської діяльності підприємства.

10. Проведено дослідження рівня ефективності використання позикових коштів підприємством ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод», що виявило ефективне використання позикового капіталу досліджуваним господарюючим суб'єктом протягом 2018-2020 років, на що вказують майже всі розраховані показники ефективності. Розрахований ефект фінансового левериджу протягом 2018-2020 років в умовах стабільності цін та за умов інфляції знижується, що свідчить про зниження ефективності використання позикових коштів. При цьому, рекомендованим є підвищення частки позикових коштів в сукупному капіталі підприємства.

11. Запропоновано підвищити ефективність використання позикового капіталу ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» шляхом розробки ефективної стратегії управління його позиковим капіталом. Розроблена стратегія включає роботу над наступними етапами: створення теоретичної та інформаційної бази ефективності управління позиковим капіталом суб'єкта підприємництва; оптимізація структури капіталу; оцінка впливу факторів на зміну ефективності використання позикового капіталу; прогнозування основних фінансових показників, що забезпечують визначення ефективності використання позикового капіталу; розробка та впровадження управлінських рішень щодо підвищення ефективності управління позиковим капіталом підприємства.

12. Проведено оптимізацію структури капіталу підприємства ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» на основі методу розрахунку ефекту фінансового левериджу при різних варіантах структури сукупного капіталу. Так, найкращим варіантом співвідношення між власним та позиковим капіталом підприємства є дев'ятий варіант, де частка власного капіталу становить 66%, а позикового – 34%. При цьому, позиковий капітал підприємства загалом сформовано на 100% поточними зобов'язаннями і забезпеченнями. Розраховано, що збільшення позикових джерел фінансування ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» до 34% створить умови для одержання додаткового прибутку на суму 12135,55 тис. грн.

13. Досліджено вплив змін у структурі позикового капіталу ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» на показники ефективності використання позикового капіталу, а саме його оборотності. Так, розрахунок мультиплікативної моделі впливу оборотності та питомої ваги поточних зобов'язань і забезпечень підприємства на оборотність позикових коштів ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» визначила, що на уповільнення оборотності позикового капіталу підприємство негативно вплинули як зменшення вартості та питомої ваги поточних зобов'язань і забезпечень так і уповільнення оборотності поточних зобов'язань і забезпечень.

14. Проаналізовано вплив оборотності кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги на позиковий капітал підприємства ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод», що визначив негативні наслідки зміни всіх складових моделі. Так, уповільнення оборотності позикового капіталу підприємства викликано як зменшенням питомої ваги та вартості кредиторської заборгованості в позиковому капіталу так і уповільненням оборотності кредиторської заборгованості за товари, роботи.

15. Проаналізовано вплив оборотності сукупного капіталу, коефіцієнту фінансування та коефіцієнту фінансової залежності на оборотність позикового капіталу ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» визначило наступне. Так, негативний вплив на оборотність позикового капіталу мало уповільнення оборотності сукупного капіталу підприємства та зменшення коефіцієнту фінансової залежності. При цьому, підвищення частки діяльності підприємства, яка фінансується за рахунок власного капіталу, відбулось незначне прискорення оборотності позикового капіталу ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод», що є позитивним впливом.

16. Здійснено прогнозування ефективності використання позикового капіталу ПрАТ «Миргородський завод мінеральних вод» на 2021 рік на основі побудови прогнозної фінансової звітності та розрахунку фінансових показників ефективності використання позикового капіталу на основі даних прогнозу. Так, сформований прогнозний баланс підприємства ПрАТ «Миргородський завод

мінеральних вод» на 2021 рік свідчить про ефективність запропонованих заходів, що є результатом покращення структури капіталу підприємства в 2021 році де частка власних коштів до позикових становить – 86/14 (для порівняння в 2020 році дана пропорція становила – 95/5). Запропоновані заходи в фінансовому прогнозуванні на основі збільшення частки позикових джерел фінансування підприємства за рахунок кредиторської заборгованості є досить ефективними, адже їх дотримання в прогнозному році може підвищити загальний рівень ефективності використання позикового капіталу, про що свідчать розрахунки всіх фінансових показників ефективності використання позикового капіталу, результати яких знаходяться в оптимальних межах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базартінова О. В. Управління позиковим капіталом підприємства і його основні джерела формування / О. В. Базартінова // Вісник Донецького університету економіки та права. – 2011. – №2. – С. 125-128.
2. Балабанов И. Т. Основы финансового менеджмента. Как управлять капиталом? / И. Т. Балабанов. – 2-е изд. – М.: Финансы и статистика, 1997. – 384 с.
3. Бланк И. А. Финансовый менеджмент: [учебный курс] / И. А. Бланк. — К.: Ника-Центр: Эльга, 2006. — 554 с.
4. Бланк И.А. Основы финансового менеджмента / И.А. Бланк. – 2-е изд, перераб. и доп. – К: Эльга: Ника-Центр, 2004. – Т. 1. – 592 с.
5. Бланк И.А. Управление формированием капитала / И.А. Бланк. – К.: Ника-Центр, 2000. – 512 с.
6. Бойчик І. М. Економіка підприємств: [навчальний посібник] / І.М. Бойчик, П. С. Харів, М. І. Хопчан. – Л. : Сполох, 2005. – 211 с.
7. Болюх М.А. Економічний аналіз: [навч. посібник] / М.А. Болюх, В.З. Бурчевський, М.І. Горбаток; за ред.М.Г.Чумаченка. – К.: КНЕУ, 2001. – 540 с.
8. Большой экономический словарь: 22000 терминов / Под ред. А.Н. Азрилиян. – М.: Институт новой экономики, 1999. – 1248 с.
9. Бочаров В.В. Корпоративные финансы / В.В. Бочаров, В.Е. Леонтьев. – СПб.: Питер, 2004. – 592 с.
10. Бригхем Ю. Финансовый менеджмент: полный курс: в 2-х т. / Ю. Бригхем, Л. Гапенски; пер. с англ. В.В. Ковалева. - СПб.: Экон. Школа, 1997. – 664 с.
11. Бровкова О. Г. Управління формуванням та використанням капіталу. [Електронний ресурс] / О.Г. Бровкова, О.В. Мартиненко / Труды Одесского политехнического университета. – 2002. – Выпуск 1. – Режим доступа www.library.ospu.odessa.ua/.../7_8.htm.
12. Бухгалтерський словник / [ред.-упоряд. проф. Бутинця Ф.Ф.]. – Житомир: ПП “Рута”, 2001. – 224 с.

13. Ван Хорн Дж.К. Основы управления финансами / Дж.К. Ван Хорн [пер. с англ.; гл. ред. серии Я.В. Соколов]. – М.: Финансы и статистика, 2003. – 800 с.
14. Величко В. В. Економіка підприємства: [конспект лекцій] / В. В. Величко – Харків: ХНАМГ, 2004. – 114 с.
15. Воронкова В. Г. Планування та прогнозування в умовах ринку: [навч. посіб.] / В. Г. Воронкова. – К.: «Професіонал», 2006. – 608 с.
16. Ганієв А. Капітал акціонерного товариства: принципи формування, оптимізація структури / А. Ганієв // Ринок цінних паперів України. – 2002. – № 7 – 8. – С. 41–45.
17. Герасимчук З. В. Фінансовий менеджмент / З. В. Герасимчук, І. М. Вахович. – Луцьк: Надстир'я, 2004. – 520 с.
18. Григорук П. М. Особливості прогнозування показників фінансового стану підприємства / П. М. Григорук. // Вісник Хмельницького національного університету. – 2009. – №6. Т-2. – С.112-127
19. Гридчина М. В. Финансовый менеджмент: [курс лекцій] / М. В. Гридчина. – К: МАУП, 2004. – 160 с.
20. Давыдова Л. В. Особенности формирования структуры капитала предприятия / Л. В. Давыдова, С. А. Ильминская // Финансы и кредит. – 2007. – № 47. – С.42–52.
21. Деєва Н. М. Фінансовий аналіз: навчальний посібник / Н. М. Деєва, О. І. Дедіков. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 328 с.
22. Економічна енциклопедія / ред.-упоряд. С.В. Мочерний. – К.: Видавничий центр “Академія”, 2000. – 864 с.
23. Економічний словник / ред.-упоряд. Багрій П.І., та ін. – К., 1973. – 621 с.
24. Заєць О.В. Інструментарій банківської справи: навчальний посібник. / О.В. Заєць, П.Є Жтний, В.І. Кудрявцев. – Луганськ: СНУ, 2000. – 325 с.
25. Зборовська Ю. О. Капітал підприємства: теоретичні аспекти визначення суті капіталу / Ю. О. Зборовська // Формування ринкових відносин в Україні. – 2007. – № 7. – С. 35–39.

26. Зеленіна О. О. Позиковий капітал як складова капіталу підприємства: місце та бухгалтерська природа / О. О. Зеленіна // Вісник ЖДТУ «Економічні науки». – 2010. – №1(51). – С. 53-60.

27. Карпов В. Статистичний моніторинг соціально-економічних процесів як актуальні завдання державної статистики / В. Карпов. // Статистика України. – 2000. – № 2. – С. 33–40.

28. Киреева Е.Ф. Финансовый менеджмент: [учебн. пособие] / Е.Ф. Киреева, О.А. Пузанкевич. – Минск: Мисанта, 2003. – 83 с.

29. Ковалев В.В. Управление финансами / В.В. Ковалев. – М.: ФБК-ПРЕСС, 1998. – 160 с.

30. Коваленко Л.О. Фінансовий менеджмент / Л.О. Коваленко, Л.М. Ремньова – Чернігів: ЧДІЕУ, 2001. – 455 с.

31. Ковелёв В. В. Финансовый анализ: методы и процедуры. –М.: Финансы и статистика, 2002. -560 с

32. Коробов М. Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємств: [навч. посіб.] / М.Я. Коробов – К.: Знання, КОО, 2006. – 378 с.

33. Кузнєцова Т. В. Дефініція поняття “капітал” у системі поглядів різних економічних шкіл / Т. В. Кузнєцова // Вісник міжнародного слов'янського університету. Серія економ. науки – 2005. – №. 1-2. – С.41-43.

34. Леонтьев В. Е. Финансовый менеджмент / В. Е. Леонтьев, В. В. Бочаров. – СПб.: ИВЭСЭП «Знание», 2004. – 520 с.

35. Ляшенко Г. П. Управління капіталом підприємства: [навч. посібник для студ. вищих навч. закл] / Г. П. Лексис. – Державна податкова адміністрація України; Академія держ. податкової служби України. – Ірпінь Академія ДПС України, 2001. – 346 с.

36. Мазаракі А. А. Економіка торгівельного підприємства: [підручник] / Мазаракі А. А., Лігоненко Л. О., Ушакова Н. М. – К. :Хрещатик, 1999. – 800 с.

37. Макарьян Э. А. Финансовый анализ: [учебное пособие] / Э.А. Макарьян, Г.П. Герасименко, С.Э. Макарьян. – 4-е изд., испр. – М.: ИД ФБК_ПРЕСС, 2006. – 235 с.

38. Мамонтова Н. А. Умови забезпечення фінансової стійкості підприємств / Н. А. Мамонтова // Фінанси України. – 2000. – № 8. – С. 103–106.
39. Мамченко М. М. Теоретичні підходи до визначення сутності капіталу в економічній думці середини XVIII – початку XIX ст. / М. М. Мамченко // Наукові праці МВУП. – 2011. – № 3. – С. 129–133.
40. Маркс К. Капитал. / Маркс К., Энгельс Ф. [соч. Т. 23] – М “Политиздат”, 1984. – 907 с.
41. Міндарєва О.П. Стратегічні аспекти досягнення фінансової стійкості підприємства [Електронний ресурс] / О.П. Міндарєва. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.repository.hneu.edu.ua/bitstream/123456789/666/1.pdf>
42. Наумова Н. В. Эффективное управление капиталом и источниками его покрытия на промышленных предприятиях региона: монография / Н.В. Наумова, Б.И. Герасимов, Л.В. Пархоменко. – Тамбов : ТГТУ, 2004. – 104 с.
43. Павлова І. В. Прогнозування фінансових показників як елемент планування розвитку діяльності підприємства [Електронний ресурс] / І.В. Павлова, П.Н. Сухарев. Режим доступу до журн.: http://www.rusnauka.com/3_SND_2010/Economics/58120.doc.htm
44. Павлова Л. Н. Финансовый менеджмент / Л.Н. Павлова. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Юнити-Дана, 2003. – 269 с.
45. Пастухова В. В. Стратегічне управління підприємством : філософія, політика, ефективність / Пастухова В. В. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2002. – 302 с.
46. Педченко Н. С. Моніторинг фінансової конкурентоспроможності підприємств: [монографія] / Н. С. Педченко — Полтава: РВВ ПУСКУ, 2007. — 103 с.
47. Пересада А.А. Фінансові інвестиції / А.А. Пересада. – К.: КНЕУ, 2006. – 728 с.
48. Плиса В. Й. Стратегія управління фінансовою стійкістю підприємства / Плиса В. Й. // Фінанси України. – 1999. – № 11. – С. 36–41.
49. Плікус І.Й. Система моніторингу для фінансового прогнозу діяльності підприємства / І. Й. Плікус // Фінанси України. – 2003. – №4. – С. 35-44.

50. Подольська О. В. Фінансовий аналіз: [навчальний посібник] / О.В. Подольська, О. В. Яріш. – К.: Центр навчальної літератури, 2007. – 488 с.
51. Порохня В.М. Оптимізація вартісної структури капіталу підприємства / В.М. Порохня., Л.В. Кухарева // Держава та регіони. Сер. Економіка та підприємництво. — 2006. — №1. — С. 206—214
52. Савицька Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємства: [навч. посіб.] / Г. В. Савицька— 2-ге вид., випр. і доп. – К.: Знання, 2005. – 662 с.
53. Салига К. С. Оптимізація структури капіталу підприємства / К. С. Салига, А. А. Писаренко // Інвестиції: практика та досвід. – 2011. - №10. – С. 27-29.
54. Самуэльсон П. А. Экономика: учеб. пособие: Пер. С англ. – 15-е изд. / под ред. Л. С. Тарасевича, А. И. Леусского – М.: Бином: КноРус 1997г. – 799 с.
55. Сафонов А. А. Теория экономического анализа: [учебное пособие] / А.А. Сафонов. – Режим доступа к книге: http://abc.vvsu.ru/Books/u_ekon_an/
56. Серпилин А. Основные подходы к разработке и внедрению стратегии развития предприятия /А. Серпина // Проблемы теории и практики управления. – 2000. – № 6. – С. 78–86.
57. Сізова А. В. Економічна сутність фінансової стійкості підприємства та її напрями забезпечення / А. В. Сізова, О. В. Люта // Молодіжний науковий вісник УАБС НБУ. Серія: Економічні науки. – 2012. – №2. – С. 145-156.
58. Слав'юк В.А. Фінанси підприємств: [Навчальний посібник] – К.: ЦУЛ, 2002. – 460с.
59. Слав'юк Р.А. Фінанси підприємств / Р.А. Слав'юк. – К.: ЦУЛ, 2002. – 460 с.
60. Словарь бухгалтерских терминов: [сост. Сигел Дж., Шим Дж] / пер. с англ. – М.: ИНФРА-М, 2001. – VIII, 408 с.
61. Словарь делового человека [сост. Амуржуев О.В., Болвачев А.И., Гребнев Е.Т. и др.] / под науч.ред. О.В. Амуржуева. – М.: “Экономика”, 1992. – 236 с.
62. Словарь-справочник финансового менеджера / [авт.-сост. Бланк И.А.]. – К.: “Ника-Центр”, 1998. – 480 с

63. Словник законодавчих термінів Центральна спілка споживчих товариств України 28.07.2006 методичні рекомендації з аналізу і оцінки фінансового стану підприємств [Електронний ресурс] /. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1078.21118.0.;>

64. Сосновська О. О. Механізм оцінки фінансової стійкості підприємств [Електронний ресурс] / О. О. Сосновська – УДК 658.14/.17. – 7 с. – Режим доступу до ресурсу: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/econom_2016_2_12.pdf

65. Суярова О.О. Узагальнення існуючого досвіду класифікації капіталу / О.О. Суярова // Вісник Сум ДУ. Серія Економіка – 2009. – № 2 – с. 211-219.

66. Терещенко О.О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання / О.О. Терещенко. – К.: КНЕУ, 2003. – 554 с.

67. Уолл Н. Экономика и бизнес. А-Я: Словарь-справочник / Н Уолл, Я. Маркузе, Д. Лайнс, Б. Мартин / [Пер. с англ. К.С. Ткаченко]. – М.: ФАИР-Пресс, 1999. – 624 с.

68. Швиданенко Г. О. Управління капіталом підприємства : [навчальний посібник] / Г. О. Швиданенко, Н. В. Шевчук ; Мін-во освіти і науки України, Київський нац. економічний ун-т ім. Вадима Гетьмана. – К. : КНЕУ, 2007. – 440 с.

69. Шеремет А.Д. Финансы предприятий: менеджмент и анализ [учебн. пособие] / А.Д. Шеремет, А.Ф Ионова. — М: Инфра-М, 2004. — 538 с.

70. Шершньова З. Є. Стратегічне управління : [підручник] / Шершньова З. Є. – 2-ге вид., переробл. і доп. – К. : КНЕУ, 2004. – 699 с

71. Шершньова З. Є. Стратегічне управління: [навч. посібник] / З.Є. Шершньова, С.В. Оборська. – К.: КНЕУ, 1999. – 384 с.

72. Юхименко П. Теорії оптимізації структури капіталу підприємства та їх адаптація до українських економічних реалій / П. Юхименко, О. Загурський, В. Могилко // Банківська справа. —2010. — №2—3. — С.78—85.